

YÖNETİM, STRATEJİ VE ORGANİZASYON ALANINDA BİLİMSEL TARTIŞMALAR

Editör
Dr. Şahin KARABULUT

YÖNETİM, STRATEJİ VE ORGANİZASYON
ALANINDA BİLİMSEL TARTIŞMALAR

YÖNETİM, STRATEJİ VE ORGANİZASYON ALANINDA BİLİMSEL TARTIŞMALAR

Editör

Dr. Şahin KARABULUT

κίταβevi

"En İyi
Akademi, Bir
Kitaplıktır."

YÖNETİM, STRATEJİ VE ORGANİZASYON ALANINDA BİLİMSEL TARTIŞMALAR

Editör

Dr. Şahin KARABULUT

ORCID: 0000-0001-7955-6404

© **Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.**

Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti'ne aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

ISBN • 978-625-8443-46-2

Baskı • Aralık, Ankara, 2021

Dizgi/Mizanpaj • Gazi Kitabevi

Kapak Tasarım • Gazi Kitabevi

Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Yayıncı Sertifika No: 44884

Merkez
📍 Bahçelievler Mah. 53. Sok. No: 29 Çankaya/ANKARA
☎ 0.312 223 77 73 - 0.312 223 77 17
📠 0.312 215 14 50
🌐 www.gazikitabevi.com.tr
✉ info@gazikitabevi.com.tr

Mağaza
📍 Döğol Cad. No: 49/B Beşevler/ANKARA
☎ 0.312 213 32 82 - 0.312 213 56 37
📠 0.312 213 91 83

Sosyal Medya
📘 gazikitabevi
📺 gazikitabevi
📺 gazikitabevi

Vadi Grafik Tasarım Reklam Ltd. Şti.

Matbaa Sertifika No: 47479

Matbaa
📍 İvedik Organize Sanayi Bölgesi 1420. Cadde
No: 58/1 Yenimahalle / ANKARA
☎ 0.312 395 85 71

ÖNSÖZ

Bir kurum veya kuruluşun yasalara, kurallara ve belli şartlara uygun biçimde işlemlerini sağlamak, idare etmek, tedvir etmek, yönetim; belirli bir amaca ulaşmak için izlenen yol, strateji; devlet, idare, toplum vb.nin düzenleniş biçimi ise organizasyon kavramlarını ifade etmektedir. Bu kavramsal bilgilerden hareketle yönetim, strateji ve organizasyon faaliyetlerinin girift bir yapıda olduğu açıktır. Dolayısıyla yönetim alanında başarılı ve doğru politikalar uygulanabilmesi için bu faaliyetin yalın olarak değil diğer iki kavramla birlikte ele alınması gerekmektedir. İşletme biliminde yönetim, strateji ve organizasyon alanında yaşanan gelişmelerin ele alındığı bu kitapta ALTINTAŞ ve ÖZATA ilk olarak bilgi yönetim sistemlerini stratejik bakış açısıyla incelemiş, ardından ise yönetim bilişim sistemlerinin stratejik yönetim düzeyinde etkilerini araştırmıştır. DAĞLAR, belediyelerin stratejik yönetim sürecinde stratejik planlamadan kaliteli, verimli ve etkin bir hizmet verebilmek için nasıl yararlandıklarını ortaya koymuştur. ACAR, işletme stratejisi ile insan kaynakları yönetimi ilişkisini ortaya koymuştur. Altı şapka düşünme yönteminin yönetim bağlamında etkisi TEKİN tarafından tartışılmıştır. ÖZTÜRK, öğrenen birey, öğrenen örgüt ve neticede öğrenen toplum ve onların gelişmesinde anahtar rol oynayan yöneticilerin geliştirilmesi sürecini incelemiştir. KOÇER DURMAZ, değişen yüzyılın gerektirdiği yönetici niteliklerinin çalışanların açısından nasıl değerlendirildiğine ilişkin bakış açısı sunmayı amaçlamıştır. ÖZENİR ve ÖZDEMİR, iş-aile çatışması, tükenmişlik ve meslekten ayrılma niyeti arasındaki ilişkiyi lojistik sektörü çalışanları özelinde ele almıştır. MUSTAFA ve DEMİREL güçlendirme stratejisi ve organizasyonel öngörüğü konu edinmiştir. SALİHOĞLU ve KANBUR, günümüz iş yaşamının yoğun rekabet ortamı içerisinde öne çıkan kavramlardan biri olarak yazında dikkat çeken işkoliklik kavramını öncülleri ve sonuçları bağlamında incelemiştir. ERBİR ise, beyaz yakalı çalışanların psikolojik sermaye düzeylerine yönelik betimsel bir değerlendirme yapmıştır.

ÖZTÜRK, kitaptaki ikinci çalışmada etik davranış, dürüstlük ve güvenin birer çarpan olarak kullanılarak, sosyal refahın yaratılmasında önemli sonuçlar alınabileceği hususunu incelemiştir. KURT, örgütlerde davranış konusunu ele almıştır. Örgütlerde psikolojik ayrılma AKSOY tarafından konu edinilmiştir. YILDIRIM, örgütsel vatandaşlıktan zorunlu

vatandaşlığa konusunu neden ve sonuçlarıyla ortaya koymuştur. ARAS, örgüt kurallarında çevre konusunu ele almıştır. TURHAN, bir yanda yönetim bilimi diğer yanda da sosyoloji olmak üzere iki sosyal bilim sahasının birbirleri ile kesiştikleri noktada vücut bulan örgüt kuramları alanındaki ekolleri tartışmıştır. Türkiye’de sağlık kurumlarında örgütsel sinizm konusu TAŞKAYA tarafından incelenmiştir. KELEŞ, ÖZDAĞOĞLU ve İŞILDAK çalışmalarında, havayolu sektörünün 2002-2019 yıllarına ait verilerini kullanarak farklı düzeltme katsayıları ile üstel düzeltim ve trend analizleri yapmıştır. GEREKAN ve ATASEL, lojistik sektörünün önemini ortaya koyarak Türkiye’nin bu alandaki potansiyelini tespit etmiştir. Türkiye’deki özel, kamusal ve yabancı sermayeli bankaların sürdürülebilir bankacılık çerçevesinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi İYİCİL tarafından yapılmıştır. KALAYCI ve VARDARLIER, yetenek, yetenek yönetimi, yetenek yönetiminin işletmelere sağladığı faydalar ve işletmelerdeki yetenek yönetimi sistemlerini inceleyerek model önerisinde bulunmuştur.

YILMAZ GÜZEY ve ÇİL, teknolojinin işletmelerde kullanımına bağlı olarak kadın istihdam oranlarının değişimini postmodern feminizm bakış açısıyla değerlendirmiştir. YILMAZ GÜZEY yazar olarak yer aldığı bir diğer çalışmada ise AKIN ile birlikte işletmelerde büyük veri ve analitik sistemlerin kullanımını etkileyen faktörleri ele almıştır. KAPLAN ve SİS ATABAY, özellikle farklı kurumsal ve yasal çevrelerde yer alan ayrıca farklı paydaş beklentilerini karşılamaları gereken çok uluslu işletmelerin sahip oldukları dinamik yeteneklerinin sürdürülebilirlik uygulamalarındaki önemini incelemiştir. UĞRAŞ, şirketler ve ulusal iş sistemi ölçeğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin çözümüne yönelik teorik bir model önerisi geliştirmiştir. Karanlık üçlü olarak adlandırılan kişiliğin karanlık yönünün iş ahlakı yazınındaki konumu ÖZDEMİR tarafından tartışılmıştır. ÖNEREN, SAĞLAM, ARAR ve GÖKALP, bilinçli farkındalığın bağlamsal ve görev performansı üzerindeki etkisini araştırmıştır. ÇELİK ve YILMAZ GÜZEY, paydaş kapitalizmi modelini ve uygulama biçimlerini işletme bilimi açısından, postmodern örgüt kuramı ve paydaş teorisi bakış açısı altında incelemiştir. DURSUN çalışmasında, rekabetin çok yönlü bir şekilde ele alınması gerektiği, küresel koşullar kadar yerel koşulların da rekabet unsurlarını şekillendirdiği, farklı toplumsal bağlamların devreye girdiğini ortaya koymuştur. DİDİNMEZ ise, son zamanlarda iktisat alanında ön plana çıkan davranışsal içgörü yaklaşımı konusunu incelemiştir. DEĞİRMENCİ, 2016-2021 yılları arasında işletme alanında yapılan tez çalışmalarında “örgütsel davranış” kavramını kapsayan tezlerin incelenmesine yönelik meta analiz çalışması yapmıştır. Son olarak FİDANOĞLU, küresel ısınma

konusunu ele almıştır. Yönetim, strateji ve organizasyon alanlarında yaşanan gelişmelerin bilimsel açıdan incelendiği bu kitap, Adıyaman Üniversitesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Beykent Üniversitesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Duhok Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Haliç Üniversitesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul Okan Üniversitesi, İstinye Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi, Kayseri Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Siirt Üniversitesi, Sosyal Güvenlik Kurumu, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Trabzon Üniversitesi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Ufuk Üniversitesi ve Yozgat Bozok Üniversitesi olmak üzere 31 farklı üniversite ve kurumdan 44 farklı yazarın katkılarıyla hazırlanmıştır.

Dr. Şahin KARABULUT

Çalışmaya Yazar Olarak Katkı Sağlayan Bilim İnsanları

Prof.Dr.	Bilal GEREKAN	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof.Dr.	Musa ÖZATA	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Prof.Dr.	Yıldız YILMAZ GÜZEY	Beykent Üniversitesi
Doç.Dr.	Aşkın ÖZDAĞOĞLU	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç.Dr.	Aysun KANBUR	Kastamonu Üniversitesi
Doç.Dr.	Melahat ÖNEREN	Kırıkkale Üniversitesi
Doç.Dr.	Pelin VARDARLIER	İstanbul Medipol Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	A. Gözde İYİCİL	Ufuk Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Ahmet Turan ÖZTÜRK	Türk Hava Kurumu Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Burak ÖZDEMİR	Kastamonu Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Canan KOÇER DURMAZ	İstanbul Okan Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Hasan DAĞLAR	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Hatice Gökçe DEMİREL	Fırat Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	İbrahim Taha DURSUN	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	İrem DİDİNMEZ	Hacettepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Mehtap ARAS	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Miraç Savaş TURHAN	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Murat Kemal KELEŞ	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Serap TAŞKAYA	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Dr.Öğr.Üye.	Yusuf YILDIRIM	Haliç Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr.	Alptuğ AKSOY	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr.	Bekir DEĞİRMENCİ	Adıyaman Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr.	Elif SİS ATABAY	Trabzon Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr.	İpek ÖZENİR	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr.	Mustafa ERBİR	Kayseri Üniversitesi
Araş.Gör.Dr.	Tayfun ARAR	Kırıkkale Üniversitesi
Araş.Gör.Dr.	Tuğba KAPLAN	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr.	Ahmet FİDANOĞLU	Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi
Dr.	Bahar AKIN	Beykent Üniversitesi

Dr.	Boray UĞRAŞ	Sosyal Güvenlik Kurumu
Öğr.Gör.	Barış IŞILDAK	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Öğr.Gör.	Kübra SAĞLAM	Yozgat Bozok Üniversitesi
Öğr.Gör.	Latif GÖKALP	Yozgat Bozok Üniversitesi
Öğr.Gör.	Mustafa ALTINTAŞ	Yozgat Bozok Üniversitesi
Öğr.Gör.	Safa ACAR	Siirt Üniversitesi
Araş.Gör.	Enes KURT	İstinye Üniversitesi
Araş.Gör.	Oğuz Yusuf ATASEL	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Bilim Uzmanı	Ayoub Ali MUSTAFA	University of Duhok
Bilim Uzmanı	Bahtiyar KALAYCI	Bahçeşehir Üniversitesi
Bilim Uzmanı	Derya ÇELİK	Beykent Üniversitesi
Bilim Uzmanı	Ertuğrul TEKİN	Selçuk Üniversitesi
Bilim Uzmanı	Güneş Han SALİHOĞLU	Kastamonu Üniversitesi
Bilim Uzmanı	Melek ÇİL	Beykent Üniversitesi
	Fulya ÖZDEMİR	

Yazarlar unvanları dikkate alınarak isimlerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

İÇİNDEKİLER

Stratejik Bilgi Yönetim Sistemleri Üzerine Bir İnceleme	1
<i>Mustafa ALTINTAŞ, Musa ÖZATA</i>	
Yönetim Bilişim Sistemlerinin Stratejik Yönetim Düzeyinde Etkileri Üzerine Bir İnceleme.....	23
<i>Mustafa ALTINTAŞ, Musa ÖZATA</i>	
Stratejik Yönetimde Geleceğe Bakış: Belediyelerin Stratejik Planları Üzerinden Bir İnceleme.....	49
<i>Hasan DAĞLAR</i>	
Stratejik İnsan Kaynakları Yönetiminin Ulusal Bağlamda Gelişimine Yönelik Bir Analiz.....	69
<i>Safa ACAR</i>	
Yönetimde Altı Şapka Düşünme Tekniğinin Kullanılması.....	91
<i>Ertuğrul TEKİN</i>	
Yönetici Geliştirmede Yönetici Eğitiminin Rolü ve Türkiye Uygulamaları.....	105
<i>Ahmet Turan ÖZTÜRK</i>	
21. Yüzyıl Becerileri Bağlamında Yöneticilerin Değişen Rollerinin Çalışan Algılarına Göre İncelenmesi: İstanbul İli Örneği	121
<i>Canan KOÇER DURMAZ</i>	
İş-Aile Çatışması, Tükenmişlik ve Meslekten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişki Lojistik Sektörü Çalışanları Üzerinde Bir İnceleme.....	137
<i>İpek ÖZENİR, Fulya ÖZDEMİR</i>	
Empowerment Strategy and Its Impact on Organizational Foresight.....	153
<i>Ayoub Ali MUSTAFA, Hatice Gökçe DEMİREL</i>	
İşkoliklik: Öncülleri ve Sonuçları	177
<i>Güneş Han SALİHOĞLU, Aysun KANBUR</i>	

Beyaz Yakalı Çalışanların Psikolojik Sermaye Düzeylerine Yönelik Betimsel Bir Değerlendirme	193
<i>Mustafa ERBİR</i>	
Kamu Yönetiminde Sosyal Refahın Yaratılmasında Etik Değerler, Dürüstlük ve Güven Çarpanları.....	211
<i>Ahmet Turan ÖZTÜRK</i>	
Örgütlerde Davranışa Anlam Vermek: Teorisyenler, Yaklaşımlar ve Öne Çıkan Temalar	225
<i>Enes KURT</i>	
Örgütlerde Psikolojik Ayrılma: Bir Bibliyometrik Analiz Çalışması	243
<i>Alptuğ AKSOY</i>	
Örgütsel Vatandaşlıktan Zorunlu Vatandaşlığa: Nedenler ve Sonuçlar.....	259
<i>Yusuf YILDIRIM</i>	
Örgüt Kuramlarının “Çevre” Tanımları	269
<i>Mehtap ARAS</i>	
Sosyal Kuramda Paradigmalar, Örgüt Kuramları ve Davranışçılık	293
<i>Miraç Savaş TURHAN</i>	
Türkiye’de Sağlık Çalışanlarının Örgütsel Sinizmi Üzerine Bir İçerik Analizi.....	311
<i>Serap TAŞKAYA</i>	
Türkiye’de Havacılığın Geleceğine Yönelik Bir Öngörümleme Çalışması	327
<i>Murat Kemal KELEŞ, Aşkın ÖZDAĞOĞLU, Barış IŞILDAK</i>	
Türkiye’de Lojistik Sektörünün Gelişimi: 2000-2021 Dönemi	349
<i>Bilal GEREKAN, Oğuz Yusuf ATASEL</i>	
Sürdürülebilir Bankacılık Çerçevesinde Türkiye’deki Bankaların Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi	371
<i>A. Gözde İYİCİL</i>	
İşletmelerde Uygulanan Yetenek Yönetimi Sistemleri.....	387
<i>Bahtiyar KALAYCI, Pelin VARDARLIER</i>	

İşletmelerde Postmodern Feminist Tartışmalar: Kadın ve Teknoloji.....	403
<i>Yıldız YILMAZ GÜZEY, Melek ÇİL</i>	
İşletmelerde Büyük Veri ve Analitik Sistemlerin Kullanımını Etkileyen Faktörler	423
<i>Bahar AKIN, Yıldız YILMAZ GÜZEY</i>	
Dinamik Yeteneklerin Sürdürülebilirlik Faaliyetlerindeki Önemi	435
<i>Tuğba KAPLAN, Elif SİS ATABAY</i>	
Şirketler ve Ulusal İş Sistemi Ölçeğinde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliklerinin Çözümüne Yönelik Teorik Bir Model Önerisi	451
<i>Boray UĞRAŞ</i>	
İş Ahlakı Yazınında Karanlık Üçlü: Bir İçerik Analizi	467
<i>Burak ÖZDEMİR</i>	
Bilinçli Farkındalığın Bağlamsal ve Görev Performansı Üzerindeki Etkisi: Duygusal Zekânın Düzenleyicilik Rolü	489
<i>Melahat ÖNEREN, Kübra SAĞLAM, Tayfun ARAR, Latif GÖKALP</i>	
Paydaş Kapitalizmi.....	505
<i>Derya ÇELİK, Yıldız YILMAZ GÜZEY</i>	
Covid-19 Sürecinde Rekabet: Değişen Koşullar, Yeni Fırsatlar	525
<i>İbrahim Taha DURSUN</i>	
Davranışsal İçgörü Yaklaşımı	539
<i>İrem DİDİNMEZ</i>	
Examination of Organizational Behavior in Doctoral Thesis Studies: The Case of Turkey	555
<i>Bekir DEĞİRMENCİ</i>	
Küresel Isınma.....	569
<i>Ahmet FİDANOĞLU</i>	

STRATEJİK BİLGİ YÖNETİM SİSTEMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mustafa ALTINTAŞ¹

Musa ÖZATA²

1. GİRİŞ

Örgütler, günümüzde sosyal yaşamın birer parçası olan varlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal yaşama dahil olan örgütler, hedeflerine ulaşabilmek ve küresel rekabet ortamında sürdürülebilirliğini devam ettirmek için işletme fonksiyonlarının getirdiği temel sorumlulukların dışında farklı alanlarda uzmanlığını geliştirmesi gerektiğinin farkına varmıştır. Bu nedenle örgütler klasik hedeflerden, amaçlardan, planlardan, stratejilerden daha farklı bir yol ortaya koymasına gerektiği anlaşılmıştır.

Örgütlerin uzun dönemde başarılı olabilmesi ve rekabet ortamında ayakta kalabilmesi için geçmişten farklı olarak son yıllarda devasa hızla büyüyen teknoloji sistemini içselleştirmesi gerekmektedir. Örgütler temel fonksiyonların dışına çıkma gerekliliğinin farkına vardıklarında bunu geliştirmek için çeşitli araştırmalara girişmişlerdir. Örgütler, uzun dönemde başarılı olabilmenin arayışları içerisinde olurken, stratejik düşünmenin, kararlar almanın faydasını anlamışlar ve bunun üzerine örgütsel çalışmalar yapmışlardır.

Özellikle hem mevcut durumu korumak hem de gelecekte başarılarına devam etmek örgütler için temel hedef olduğundan örgüt yöneticileri, örgütü hedeflerine ulaştırabilmek için kaynakları tanıyan, onları koruyan ve birleştiren kolektif bir sürecin içine girmişlerdir. Örgütün bütün kademeleri birbirleriyle koordinasyon içinde çalışan bir yapıya sahiptir. Eğer bu şekilde koordinasyon örgütlerde yoksa mevcut durum ve gelecekte başarıdan söz edilemez. Dolayısıyla birbirleriyle entegre bir şekilde çalışan örgütler önemli

¹ Öğr. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi, Çekerek Fuat Oktay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, mustafaltintas40@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9846-5513.

² Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme bölümü, musaozata@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1742-0215.

veya önemsiz bütün kararların alınmasında birbirleri ile ilişki içerisinde olmuşlardır.

Örgütler karar alırken bütün kademelerde koordinasyon içerisinde olması son otuz yılda geçmişteki geleneksel uygulamaların dışına çıkmıştır. Geldiğimiz noktada teknolojik gelişmelerin yaşanması, örgütlerin hacimlerinin aşırı büyümesi, iletişim olanaklarının artması gibi nedenlerden olayı örgütler hem zaman kaybı yaşamamak hem de doğru ve güvenilir bilgilerle hareket etmek amacıyla bilgi sistemlerinden yararlanmak istemişlerdir. Bunun sonucunda ortaya çıkan bilgi yönetim sistemleri, örgütlerin bütün kademelerindeki bilgilerin koordineli bir şekilde aktaran bir yapıyla çalışmasına yol açmıştır.

Geçmişten günümüze kadar gelen süreçte teknolojinin de gelişmesiyle bilgi yönetim sistemleri de gelişmeye devam etmiştir. Rekabet ortamında örgütleri geleneksel uygulamalardan farklı tehlikeler beklediği için örgütler, bilgi yönetim sistemlerini etkin ve verimli bir şekilde kullanması gerekmektedir. Kademelerdeki bilgi akışının, verilerin doğru ve güvenilir olması, bilgilerin güvenli bir şekilde raporlanması gibi hususlar, günümüzde bilgi hırsızlığının arttığı dönemde büyük önem arz etmektedir.

Bununla beraber bilgi yönetim sistemlerinin geçmişten günümüze kadar gelişmesinin yanı sıra artık stratejik açıdan kullanılabilirliği tartışılmaktadır. Stratejik anlamda kararların örgütlerin üst yönetimleri tarafından alınması, stratejik bilgi yönetim sistemlerinin o yönde kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü yöneticilerin kararları doğru bir şekilde alması bütün örgütün geleceğini etkilemektedir. Bu bağlamda yönetici destek sistemleri, bilgi yönetim sistemleri içerisinde stratejik öneme en çok sahip uygulamadır. Bu çalışma stratejik bilgi yönetim süreçlerine hangi yollardan ulaşıldığını açıklamaya çalışmaktadır. Sistemlerin çalışmasından örneklerine kadar pek çok bilgiyi içeren çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. BİLGİ YÖNETİM SİSTEMLERİ VE ÖRGÜTLER

Günümüzdeki örgütlerin sürekliliğinin devamı bilginin üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla, örgütlerin gelecekte karşılaşacakları şartlara hazırlanmaları, bilginin ne şekilde ve hangi yönde kullanılmasının tespit edilmesiyle olmaktadır. Bilginin kontrol edilmesi ve bunun meydana gelmesinde etkin rol alan teknolojiler, günümüzdeki örgütlerde rekabetin temelini oluşturmaktadır (İraz ve Yıldırım, 2004:80).

Örgütlerin kendilerini bir değişim içerisine dahil etmeleri ve daha açık hale gelmelerindeki en önemli nedenlerden birisi bilgi teknoloji sistemlerinin günden güne gelişmekte olmasıdır. Örgütler küresel rekabet ortamında devamlılıklarını sürdürebilmek için kaynaklarını, olduğundan daha verimli kullanmak zorunda olup, esnekliği yerine getirmeye çalışmalıdır. Bilgi teknoloji sistemlerinin gelişmesi ve örgütlerde kullanılmaya başlanması sayesinde örgütler avantaj sağlamaktadır (Güney, 2014:4).

Örgütlerde bilgi teknoloji sistemlerinin kullanımı birçok farklı şekilde meydana gelmektedir. Yönetim açısından bakıldığında yöneticilerin yaptıkları iş bilgiyi işlemektir. Örgütlerin içerisindeki kademeler yükseldikçe yöneticilerin işler ile bağı zayıf hale gelmektedir. Kademe yükseldikçe yönetici ile fiili yaptıkları iş arasına başka unsurlar dahil olmaktadır. Yöneticilerin asli görevi başkalarını hem yöneterek hem de yönlendirerek işi organize etmektir. Bir örgütte yöneticinin başarısı, başkalarını amaçları doğrultusunda yönlendirebilme kabiliyetine bağlıdır. Yöneticiler bu kapsamda yönlendirme işini karar alma faktörüyle ortaya çıkarır (Koçel, 2013:131).

Örgütlerin yapılarına göre bilgi sistemleri ve teknolojilerini farklı açılardan kullandığı ve fayda sağladığı görülmektedir. Bu sistemler genel anlamıyla iş süreçlerinin tümünde faaliyet göstermektedir. Öncelikle bilgi sistemleri, rekabetin artmasıyla örgütlerin iyileştirme çalışmaları için müşterilerin isteklerine, meydana gelebilecek bilgi güvenliği konusundaki tehditlere karşı örgütün hazırlıklı olmasını sağlamaktır. Bir diğer yandan sistemlerin örgütlerin iş süreçlerinde ve kuruluşun karmaşıklığının yönetilmesinde destek sağlamasıdır (Onat, 2007:100). Bu karmaşıklık örgütün içinde olabileceği gibi dışından da ortaya çıkabilir. Dolayısıyla örgütte kullanılan bilgi sistemleri, karmaşaları ve tehditleri her zaman kontrol altına alabilecek şekilde yapılandırılmalıdır.

3. STRATEJİK BİLGİ YÖNETİM SİSTEMLERİ

Bilgi yönetim sistemleri, örgütlerin bilgiyi kullanırken farklı sistemlerden faydalanması anlamını taşımaktadır. Bilgi yönetim sistemleri tarihsel süreç açısından bakıldığında geçmişten günümüze birçok değişime uğramıştır. Bu sistemlere genel olarak bakıldığında belirli başlıklar altında toplandığı görülmektedir. Veri işleme sistemleri, yönetim bilgi/ bilişim sistemleri, karar destek sistemleri, veri tabanı yönetim sistemleri, ofis otomasyon sistemleri, yapay zeka sistemleri, uzman sistemler bu sistemlerden bazılarıdır. Sistemler, sürekliliğini devam ettirmesi, rekabet

avantajı sağlayabilmesi ve karmaşıklıkların yönetilebilmesi açısından öneme sahiptir.

Bir örgütün rekabet avantajı elde etmesi, stratejilerini etkin bir şekilde oluşturmaya bağlıdır. Bilgi sistemlerinin stratejik rolü, bir örgüte küresel anlamda büyük avantajlar sağlayan ürünler, hizmetler ve yetenekleri geliştirmek için bilgi yönetim sistemlerini kullanmaktan geçmektedir. Stratejik bir bilgi yönetim sistemi, kuruluşların rekabet avantajı elde etmesine ve stratejik kurumsal hedeflere ulaşmasına yardımcı olabilmek için her türlü bilgi yönetim sistemi uygulamalarını içerebilir (O'Brien ve Marakas, 2011:46).

Bilgi yönetim sistemleri uygulamaları örgütlere stratejik anlamda katkı sağlamaktadır. Strateji kavramı, uzun yıllardır örgütlerin başarı sağlaması için ana bir kaynak görevindedir. Strateji, uzun vadede amaçların belirlenmesi, belirli hedeflerin meydana getirilmesi ve bu amaçla kaynakların dağıtımı olarak nitelendirilmektedir. Bir amaca erişmek için planlanmış faaliyetler dizisi olan strateji, rekabet avantajı sağlamada önemli bir konumdadır (Grant ve Jordan, 2014:16). Örgütsel anlamda bilgi sistemlerinin elektronik ortama geçmesiyle birlikte, örgütlerde bilgi kaybı azalmış olup, bilgi paylaşımı teşvik edilerek artırılmaya çalışılmaktadır. Bir stratejik hamle niteliğinde olan bu durum, örgütsel bilgi ve kurumsal iletişim teknolojilerinin gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Külcü Uzun, 2010:307). Ayrıca örgütsel bilginin stratejik bir kaynak niteliğinde olması, bilgi sistemlerinin de stratejik sistemlere dönüşümünü başlatmıştır. Bunun yanında küresel rekabet avantajı, bilginin stratejik bir silah olduğunun göstergesidir (Çakmak, 2011:31).

Stratejik bilgi yönetim sistemleri, rekabet avantajı sağlamanın en önemli araçlarından biridir. Gökçen (2011), geliştirilmiş bilgi yönetim sistemlerinin örgütleri stratejik açıdan başarıya ulaştırdığını belirtmektedir. Ayrıca faydalarını şu şekilde sıralamaktadır:

- ✓ Güvenlik ve Hizmette İyileşme
- ✓ Rekabet Avantajı
- ✓ Hatalarda Azalma
- ✓ Kaliteli Çıktılar
- ✓ Sağlıklı Haberleşme
- ✓ Etkin Yönetim
- ✓ Fırsatların Çokluğu

- ✓ İşgücü İhtiyacında Azalma
- ✓ Maliyetlerin Azalması
- ✓ Finansal Karar Almanın Etkinleşmesi
- ✓ Aşırı Faaliyetlerin Etkin Kontrolü
- ✓ Daha Etkin Yönetmel Karar Alma

Stratejik açıdan başarıya ulaşmanın ve rekabet avantajının çok önemli olduğunun farkına varan örgütler, bilgi yönetim sistemlerini stratejik bir şekilde kullanarak başarılarını artırmak istemektedir. Bilgi yönetim sistemleri, örgütler tarafından üretilen ve örgütlerin faaliyet süreçlerinde kullanılan verilen işlenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu bilgiler içsel ve dışsal kullanım amacıyla çok çeşitli bilgi ürünlerine kaynak sağlamaktadır. Bilgi yönetim sistemlerinin görevler etrafında değil sonuçlar etrafında örgütlenmesi stratejik açıdan önerilmektedir (O'Brien, 1993:20). Gerek kamu organizasyonları gerekse özel organizasyonlar, kurumlarının kalitelerini yükseltmek, maliyetlerini en aza indirmek, rekabette avantajı yakalamak için bu stratejik sistemlerden yararlanmaktadır.

Tablo 1. Örgütlerde Stratejik Bilgi Yönetim Sistemleri Uygulamaları

Stratejik Bilgi Yönetim Sistemleri	Sistemlerin Kullanımı
Üst Yönetim Bilgi Sistemleri	Etkileşimli destek faaliyeti içeren analitik bilgiler
Karar Destek Sistemleri	Yöneticiler için kurum içi ve kurum dışı grafiksel bilgiler
Uzman Sistemler	Spesifik konularda uzmanlık önerileri içeren yapay zeka destekli üst bilgiler
Yönetim Bilgi Sistemleri	Genel yönetim düzeyi için planlama, kontrol etme ve karar verme amaçlı bilgiler
Ofis Otomasyon Sistemleri	Operasyonel düzey için dijital bilgiler
Elektronik Veri Sistemleri	Örgüt faaliyetlerine ilişkin rutin bilgiler

Kaynak: (Öğüt, 2001:147).

Tablo 1'de görüldüğü üzere stratejik bilgi yönetim sistemleri ve bu sistemlerin kullanımı sıralanmıştır. Stratejik açıdan bakıldığında bir örgütün bilgi yönetim sistemlerini kullanması, yönetim şekline ve liderin tutumuna da bağlı olmaktadır. Karar alıcıların bu bilgi yönetim sistemlerini benimsemesi ve içselleştirmesi, örgütün uzun dönemli hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Karar alıcı olarak atfedilen

örgütlerin üst yönetimleri, örgüt içerisindeki birçok bilgi yönetim sisteminin birleştirilmesiyle birlikte etkileşimli bilgiler elde etmektedir. Bu da stratejik üst yönetim bilgi sistemleri sayesinde meydana gelmektedir. Dolayısıyla bilgi yönetim sistemlerinin örgütün en alt kademesinden en üst kademesine kadar stratejik bir şekilde ele alınması, örgütün geneline stratejik bir doku sağlamaktadır.

Günümüzde bütün örgütler bilgi çağına ayak uydurarak stratejik bilgi yönetim stratejilerini kullanmaktadırlar. Örneğin bir işletme müşterilerine ürünler sunarken onlara özel bir birey olduklarını hissettirmektedir. Bunun sebebi stratejik bilgi yönetim sistemleri sayesinde müşterilerinin olası taleplerini algılamak ve ona göre ürünlerini/hizmetlerini konumlandırmaktır. Örgütlerin bu stratejik hamleleri tercih etmeleri rasyonel bir seçim olarak görülebilir. Üretim ve hizmet süreçleri rutinleşen örgütler zamanla yenilik hareketlerine başvurarak rekabette yerini korumak istemektedir. Dolayısıyla stratejik bilgi yönetim sistemleri ile bu yenilikçiliği oluşturarak devam ettirebilir.

Bilgi yönetim sistemleri bir örgütte en alt kademeden en üst kademeye doğru bilgi akışının hızlı ve güvenli bir şekilde sağlanmaya çalışıldığı sistemlerdir. Bu yönetim sistemleri günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte örgütlerin zamandan tasarruf etmelerini ve elde ettikleri bu zamanı daha verimli işlerde kullanmalarını sağlamaktadır. Stratejik olarak bilgi yönetim sistemleri kademelere ayrıldığından iş yükü farklı departmanlara dağıtılarak organizasyonun etkin bir şekilde çalışmasına imkan oluşturmaktadır.

Tablo 2. Bilgi Yönetim Sistemleri

Bilgi Yönetim Sistemleri	İşlevleri
İşlemsel Seviye Sistemler	Örgütün temel hareket ve kayıtlarını tutan sistemler. (Atomik iş işleme sistemleri gibi)
Yönetimsel Seviye Sistemler	Orta kademe yöneticilerin hareketleri izlemesine, onların kontrolüne ve karar almalarına yardımcı olan sistemler.
Stratejik Seviye Sistemler	Örgütün üst düzey yöneticilerinin uzun dönemli planlama etkinliklerini destekleyen sistemler.

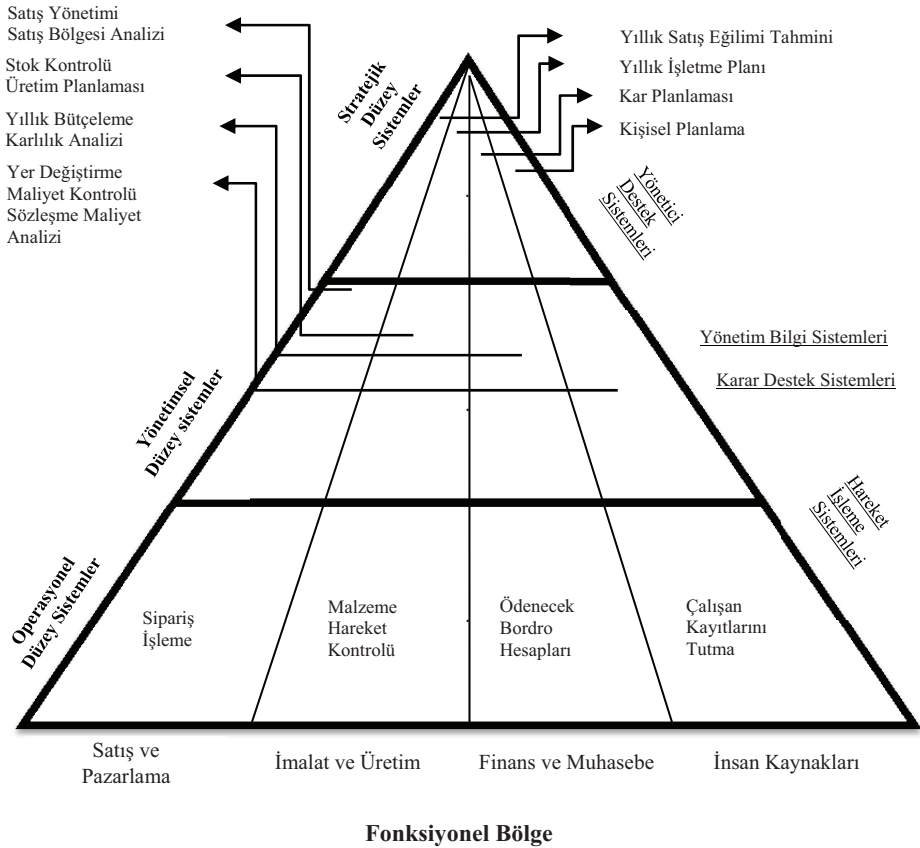
Kaynak: Ağaoğlu 2009'dan yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bilgi yönetim sistemleri bir örgütte en alt kademeden en üst kademeye doğru bilgi akışının hızlı ve güvenli bir şekilde sağlanmaya çalışıldığı sistemlerdir. Bu yönetim sistemleri günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte örgütlerin zamandan tasarruf etmelerini ve elde ettikleri bu zamanı

daha verimli işlerde kullanmalarını sağlamaktadır. Stratejik olarak bilgi yönetim sistemleri kademelere ayrıldığından iş yükü farklı departmanlara dağıtılarak organizasyonun etkin bir şekilde çalışmasına imkan oluşturmaktadır.

Tablo 2'de belirtilen üç seviyede dört tane bilgi sistemi kullanılmaktadır (Bakınız Şekil 1). Bunlar Veri/Hareket İşletme Sistemleri, Yönetim Bilgi Sistemi, Karar Destek Sistemi ve Yönetici Destek Sistemleri'dir. Bu sistemler birbirleriyle entegre olmuş sistemlerdir. Sadece o seviyede çalışanlar değil aynı zamanda farklı seviyedeki çalışanlar gerek görülmesi halinde hepsini kullanabilmektedir. Stratejik bilgi yönetim sistemleri ise bu dört sistemin entegre olmuş hali olup, üst yönetim destek sistemleri/yönetici destek sistemleri gibi sistemler stratejik açıdan kullanılmaktadır.

Şekil 1. Dört Ana Bilgi Sistemi Türü

Kaynak: (Berisha Qehaja ve Namani, 2013).

Şekil 1'de örgütlerin iş fonksiyonları seviyelerini gösteren veri işleme sistemleri, karar destek sistemleri, yönetim bilgi sistemleri ve yönetici destek sistemleri yer almaktadır. Her sistemin farklı bir görevi bulunmakla birlikte üst düzey yöneticiler yönetici destek sistemlerini kullanmaktadır. Yönetici destek sistemleri, üst yönetimin karar almalarına yardımcı olmak için stratejik bilgi ihtiyaçlarına uyarlanmış bir bilgi yönetim sistemidir. Bu sistem, diğer bilgi sistemlerden destek alarak bu görevi yerine getirmektedir. Stratejik bilgi yönetim sistemlerinde piramidin en üst noktası olan yönetici destek sistemleri çok önemli bir yere sahiptir. Bu sistemin varlığı sadece belirli sorunları çözmek için değildir. Yönetici destek sistemleri, üst yöneticilere belirli süreçlerden geçmiş bilgiler sunmaktadır. Örgütün iç ve dış kaynaklarından gelen veriler birleştirilerek üst düzey yöneticilere sunulmaktadır.

3.1. Veri/Hareket İşleme Sistemleri (Transaction Processing Systems)

Veri işleme sistemleri organizasyonların işlevsel olarak hizmetinde bulunan en basit sistemlerden birisidir. Bu sistem, işlerin yürütülmesi ve rutin işlemleri gerçekleştiren, kaydeden bilgisayarlı bir sistemdir (Laudon ve Laudon, 2006). Örgütsel hiyerarşide en düşük seviyede hizmet veren bu sistem, örgütün günlük faaliyetlerini destekleyen bir yapıya sahiptir. Veri işleme sistemleri (TPS), bilgi yönetim sistemlerinin en eski tiplerinden birisidir. Örgütlerin temel muhasebe ve kayıt saklama sistemi olan iş işleme sistemleri, bir örgütün operasyonlarını yönetmede ve etkinliklerini izlemeye yardım sağlamaktadır. Ayrıca yöneticileri de örgütteki işlerin durumu ve çevre hakkında bilgilendirme gibi olanakları vardır (Engin, 2015:30).

Veri işleme sistemleri (TPS), örgütleri çeşitli konularda desteklemektedir. Örneğin bir üniversitenin iş işleme sistemi, öğrencileri kurslara kaydetme, öğrenim ücretlerini faturalandırma, fakültelerdeki maaş sistemleri gibi işleri yerine getirmektedir (Mahar, 2003:130). Bunların muhasebeleştirilmesiyle ilgilenen sistem, bilgisayar tabanlı bir sistem olup, bilgi yönetim sistemleri içerisinde basit işlerde kullanılsa dahi önemli bir yere sahiptir. Her sistemin kendisine özgü bazı yetenekleri olduğu gibi TPS'nin de organizasyonlara faydası gözle görülür şekildedir.

Veri işleme sistemleri (TPS), kullanıcıların iş sistemlerini yapılandırmasına, izlemesine ve yönetmesine olanak tanıyan bir yönetim desteği sağlamaktadır. Bir veri işleme sisteminin çalışma prensibine göre vermiş olduğu hizmetler Tablo 3'te gösterilmektedir (Amin vd., 2012: 12):

Tablo 3. Veri/Hareket İşleme Sistemi Hizmetleri

Veri/Hareket İşleme Sistemi	Hizmetleri
Planlama ve Dengeleme	Daha yüksek öncelikli görevlere en iyi yanıt sürelerini vermek, uygulama sunucularının ve diğer sistem kaynaklarının kullanılabilirliğine uyum sağlamak için görevlerin işlenme hızını ve sırasını kontrol etme
Sistem kaynaklarını yönetme	Veri işleme, uygulama programlarını yükleme, depolama alanı edinme ve serbest bırakma için kullanılacak bir işletim sistemi kaynakları havuzunun sürdürülmesi
İzleme	Görevlerin ilerlemesini izleme, girdi bekleyenleri askıya alma, görev önceliklerini ayarlama ve sorunları çözme
Verileri yönetme	Görevler için gerekli olan verileri elde etme, kaynak yöneticilerini koordine etme (dosya sunucuları ve veri tabanı yöneticileri gibi), güncelleme için verileri kilitleme ve değişiklikleri günlüğe kaydetme
İletişimi yönetme	Kullanıcılarla ve sunucularla diğer sistemler arasındaki iletişimi izleme, gerektiğinde iletişim oturumlarını başlatma, veri işleme ve dönüştürmeyi yönetme ve verileri doğru hedefe yönlendirme
Zaman yönetimi	Zamanın geçişiyle ilgili olarak veri işlemeyi yönetme, görevleri önceden tanımlanmış zamanlarda başlatmak, olayların tarih ve saatini diske kaydetme ve otomasyon dereceleri sağlamak için iş sisteminin bir bölümünü düzenli olarak kontrol etme

Kaynak: Amin vd. (2012)'den yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2. Yönetim Bilgi Sistemleri (Management Information Systems)

Yabancı literatürde Management Information Systems olarak adlandırılan yönetim bilgi sistemleri, örgütlerin yönetim seviyesinde hizmet veren bir uygulamadır. Örgütlerin mevcut durumları ve geçmişine ait raporlar sunan sistem, bir örgütte karar alma ve yönetim işlemlerine destek sağlamak amacıyla insan ve makine etkileşimli bir sistemdir. YBS, bilgi sağlamak amacıyla bilgisayar yazılımları, analiz vb veritabanı kullanmaktadır (Laudon ve Laudon, 2008:271).

Yönetim bilgi sistemleri araştırmacılar tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Bazı araştırmacılar sistemi bir donanım olarak görüp, çevre birimleri ile bağlanmış bilgisayar sistemleri olarak tanımlarken bazıları yazılım sistemi olarak görüp, bilgisayar aracılığıyla bilgilerin toplanmasını, işlenmesini ve saklanmasını yöneten programlar olarak konuya eğilmişlerdir. Bazı araştırmacılar ise organizasyon yönetimlerinin kararlarını destekleyen sistemler bazında ham verilerin belirli süzgeçlerden geçirilerek yönetime

yardımcı bir eleman olduğunu ifade etmektedirler (Özer ve Kuşlu, 2012: 393).

Yönetim Bilgi Sisteminin örgüt üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Tahirov, 2009:126):

İşin büyümesine kolaylık sağlar: Bilgi sistemlerini kuran örgütler bu sistemlerde köklü değişiklikler yapmadan faaliyetlerini genişletebilir.

Ofis çalışanlarını azaltır: Bilgi sistemleri kullanımı işlevsellik getireceği için manüel yapılacak sistemler azalacak ve dolayısıyla personel oranı azalacaktır. Fakat bu sistemleri kullanabilecek personeller bulundurulması bir gereksinim haline gelecektir.

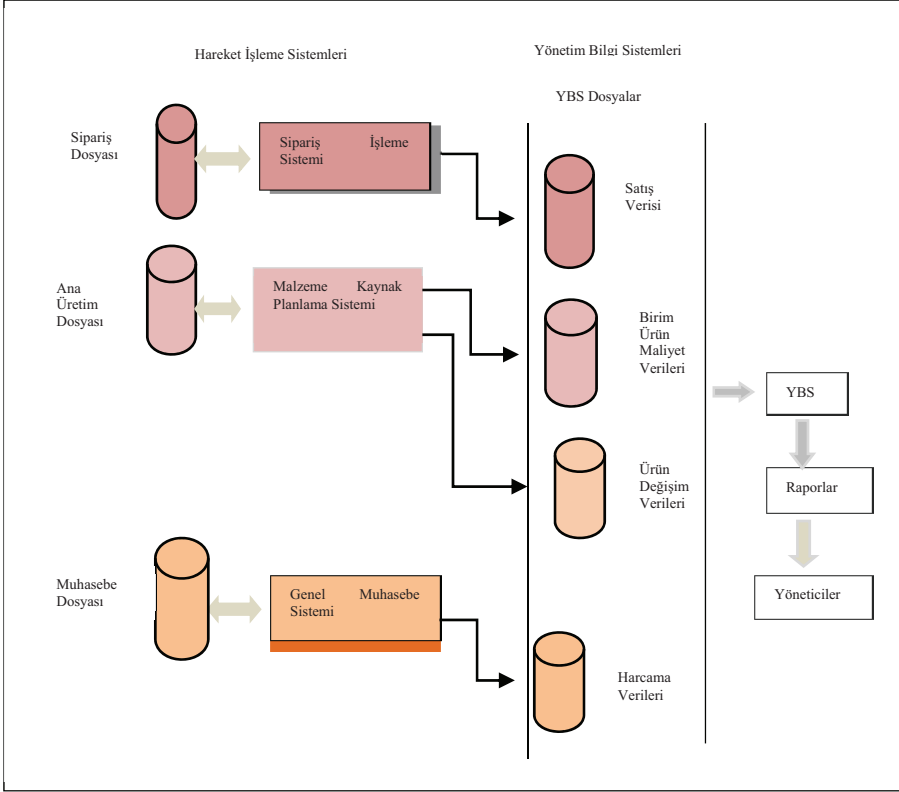
Bilgi işleme maliyeti düşer: Sistemler rutin işleri donanım ve yazılım ortamlarında yaptıkları için maliyetler azalacaktır.

Bazı kararların otomasyonu sağlanır: Rutin kararların otomatik alınabilmesin için sistemlerden yararlanmak mümkün olup, operasyonel düzeyde kararlar alınabilmesi için sistem yapısal nitelikte olmalıdır.

Nitelikli bilgiler sağlar: Manüel sistemlerde bilginin üretilmesi zor olduğundan sistemler yönetime daha nitelikli bilgiler sağlamaktadır. Bu durum her yönden fayda sağlamaktadır.

İş Potansiyelini artırır: Örgütlerin kurumsal kimliklerinin oluşmasında katkı sağlayan sistemler örgütsel faaliyetlerin düzenli ve sistemli çalışmalarını sağlar.

Yönetim bilgi sistemleri orta düzey yönetime hizmet eden belirli bir bilgi sistemleri kategorisini belirtir. YBS, orta düzey yöneticilere kuruluşun mevcut performansı hakkında raporlar verir. Bu bilgiler, işi izlemek ve kontrol etmek ve gelecekteki performansı tahmin etmek için kullanılır. Ayrıca YBS, Hareket İşleme Sistemlerinden gelen temel işlem verileri düzenli bir şekilde raporlayıp sunmaktadır. Şekil 2'de tipik bir YBS'nin işlem düzeyindeki verileri sipariş işleme, üretim ve muhasebeden yöneticilere raporlar sağlamak için kullanılan YBS dosyalarına nasıl dönüştüğü görülmektedir (Laudon ve Laudon, 2012:47).

Şekil 2. Hareket İzleme Sistemlerinden Yönetim Bilgi Sistemlerine Veri Akışı

Kaynak: (Laudon ve Laudon, 2012:47)

3.3. Karar Destek Sistemleri (Decision Support Systems)

Karar alma işlemi, karar alıcının farklı seçenekler ile karşı karşıya geldiği durumlarda, seçenekler arasından kendi amacına uygun, belirlediği ölçütlere uygun olanı seçme işlemidir. Karar alma, sadece alternatiflerin içerisinde birini seçme işlemi değil aynı zamanda problem çözme işlemidir ve sonuca varan bir yapısı bulunmaktadır. Karar alma fonksiyonun yerine getirilebilmesi için doğru ve güvenilir bilgilere ihtiyaç vardır (Özata ve Aslan, 2004:11).

Karar almanın öneminin büyük olduğu günümüzde örgütler için bir karar sisteminin oluşturulması kaçınılmazdır. Örgütler bunu sağlamaya çalışırken doğru ve güvenilir bilgiye nasıl ulaşacakları sorusunun cevabını ararken karar destek sistemlerini bulmuşlardır. Yabancı literatürde "Decision Support Systems" olarak isimlendirilen karar destek sistemleri, örgütlerde ilk olarak 1970'li yıllarda aktif olarak kullanılmaya başlamıştır. İlk olarak

1972'de kavram ortaya çıkmış olup, karar alma sürecinde yöneticilere destek sağlayan bir sistem olarak faaliyetlerine başlamıştır. Kendisinden önce geliştirilen sistemlerin eksiklerini tamamlamak üzere ortaya çıkarılan sistem, bilişimdeki sürekli ilerlemeler sayesinde örgütler için önemli bir hale gelmiştir (Laudon ve Laudon, 2008:282). Yöneticilerin hiç bir zaman yerini dolduramayacak bu sistemler, yöneticilere rekabet ortamında önemli katkılar sunmaktadır. Bilginin, bilişimin hızla değiştiği günümüzde bu sistemlerin doğru ve etkin kullanımının birçok faydası bulunmaktadır.

Karar destek sistemleri, karar alıcılara çeşitli destekler sağlamaktadır. Bunlar şu şekildedir (Yıldız vd., 2008:241):

- ✓ Problemlerin tanımlanması ve karar alma
- ✓ Çözümlerin ve kararların tanımlanması
- ✓ Problemleri çözmek ve karar almak için gereksinim duyulan bilgilerin kullanılması
- ✓ Olağan durumların veya alınan kararları etkileyecek değişkenlerin analizi

Karar destek sistemleri, karar alıcılara destek sağlarken çeşitli modeller kullanmaktadır. Bunlar aşağıda Tablo 4'te açıklanmaktadır (Burstein ve Holsapple, 2008):

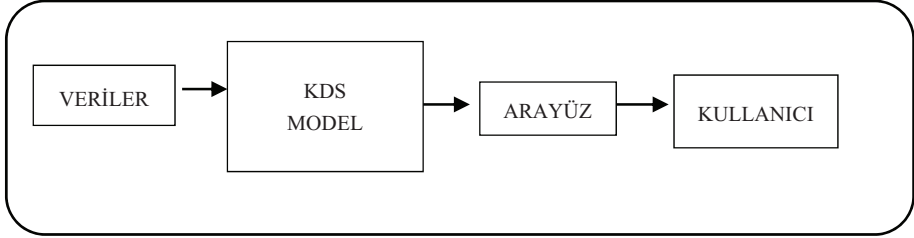
Tablo 4. Karar Destek Sistemleri Modelleri

KDS Modelleri	İçeriği
Model Odaklı	Bağımsız tekil sistemlerdir. Merkezi bilgi sisteminin kontrolünde bulunmayan nihai kullanıcılar tarafından geliştirilir. KDS'nin analiz yeteneği, model kullanımını kolaylaştıran etkin bir kullanıcı ara yüzüne sahip olmasına bağlıdır.
Veri Odaklı	Kurumsal sistemlerde veri tabanlarını analiz eden sistemlerdir. Bu açıdan bakıldığında KDS faydalı olabilecek verilerin ortaya çıkarılmasını ve kullanıcılara karar vermelerinde destek sistemler olarak görülür.
İletişim Odaklı	Ağ ve iletişim teknolojilerini, iletişimi ve işbirliğini kolaylaştırmak için kullanılır. İletişim odaklı sistemlerde önemli olan bileşenlerdir. (Örnek; bilgi portalı, video konferans)
Belge Odaklı	Veri saklama ve işleme teknolojilerini kullanır. Analiz, belge görüntüleme ve belge çağırmaı sağlar. Metin odaklı KDS olarak bilinen sistem, taramış belgeler, multimedya dokümanları vb. içerebilir.
Bilgi Odaklı	Tavsiye sistem olarak tanımlanmaktadır. Genellikle yöneticilere yapacakları iş ve eylemlerde öneriler sunan sistem özel problemleri çözme yeteneğine sahip insan-makine sistemi olarak ifade edilmektedir.

Kaynak: Burstein ve Holsapple (2008)'in çalışmasından yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Karar destek sistemleri çeşitli modellerden yararlanarak çalıştığı gibi temel bileşenlere de sahiptir. Bu bileşenler Şekil 3’te gösterilmektedir:

Şekil 3. Karar Destek Sistemleri Yapısı

Kaynak: (Canbaz, 2014:110)

Şekil 3'te görüldüğü üzere örneklendirilmiş bir karar destek sistemi yapısı bulunmaktadır. Kullanıcı ögesi destek sistemlerini yöneten kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sistemdeki ara yüz sayesinde karar destek sistemleri yönlendirilebilmektedir. Bu modele göre ele alınan bir problemde karar destek sistemleri kullanılarak raporlar ve tablo analizleri elde edilmektedir. Bu rapor ve analizlerin ışığında alternatif çözümler bulunarak kararlar alınmaktadır.

3.4. Yönetici Bilgi/Destek Sistemleri (Executive Support Systems/ Executive Information Systems)

Literatürde Yönetici Bilgi Sistemleri, Yönetici Destek Sistemleri, Üst Yönetim Bilgi Sistemleri, Üst Düzey Sistemler gibi farklı şekillerde karşımıza çıkan sistem, örgüt yöneticilerine veri sağlamaya dayanan bir sistemdir. Bu sistemler yöneticilerin stratejik kararlar alırken onlara yardımcı olan bir sistem olup, diğer bilgi yönetim sistemlerinden gelen bilgi akışıyla birlikte entegre çalışan bir yapıya sahiptir.

Yönetici bilgi/destek sistemleri, farklı yönetim seviyelerinde kullanılan; geniş ve derinlemesine bilgi sağlayan ve çeşitli yöneticilerin karar almalarında onlara destek olan analitik yeteneklere sahip esnek araçlar olarak ifade edilmektedir (Houdeshel ve Watson, 1987). Stevenson (1994), yönetici bilgi sistemlerinin tasarımı hakkında fikirlerini öne sürmüştür. Bir örgütün içerisindeki alt kademelerden gelen verileri (bilgi sistemlerinden), yöneticilere yardımcı olmak amacıyla kullanılan sistem olduğunu ifade eden araştırmacı, kullanımının kolay olduğunu ve nitelikli karar almada bir temel oluşturduğunu belirtmektedir.

Yabancı literatürde "Executive Support Systems" olarak isimlendirilen bu sisteme genel olarak bakıldığında karar destek sistemlerinin yöneticilere daha fazla yardımcı olması amacıyla özelleştirilerek geliştirilmiştir. Örgütün tepe yöneticilerine hitap eden bu sistem, kritik kararların alınmasında iç ve dış bilgileri sağlayan bilgisayar tabanlı sistemler olup, örgütün mevcut durumu hakkında bilgiler sunmaktadır (Laudon ve Laudon, 2008: 298).

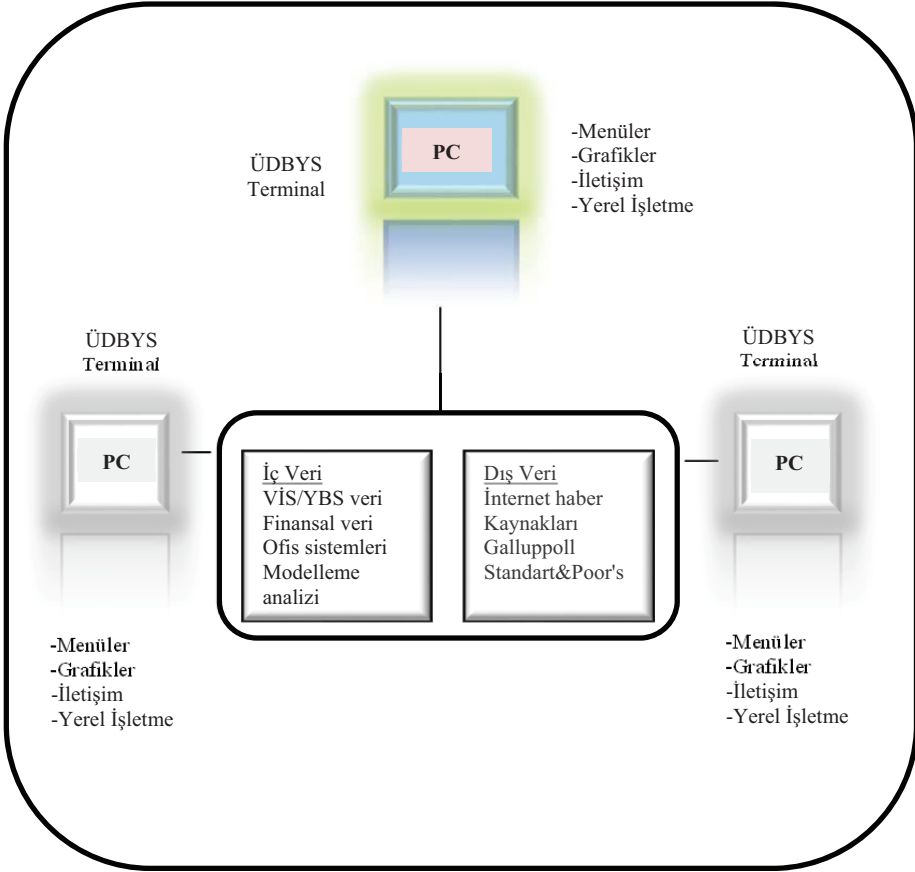
Yönetici bilgi sistemlerinin araştırmacılara göre çeşitli özellikleri bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Burkan, 1988; Friend, 1986; Kogan, 1986; Zmud, 1986):

- ✓ Yöneticiler için tasarlanmıştır.
- ✓ Kritik bilgileri meydana getirir, özetler.
- ✓ Gerçek zamanlı erişim sağlar, raporlar üretirler, ayrıntılara inmeyi sağlarlar.
- ✓ Çeşitli iç ve dış verilere erişip bunları birleştirir.
- ✓ Kullanımı kolay olduğundan az eğitim gerektirir.
- ✓ Aracılara gereksinim duymadan yöneticiler tarafından kullanılır.
- ✓ Veriler grafik biçiminde, tablolarda sunulur.

Yönetici Bilgi sistemleri ile yönetici destek sistemlerinin birbirinden farklı olduğunu ileri süren araştırmacılar bulunmaktadır. İki kavram arasında ayrım olduğunu ileri süren Hung (2003)'a göre yönetici destek sistemlerinin yönetici bilgi sistemlerinden farklı olarak şu özellikleri olduğunu ifade etmektedir:

- ✓ Yönetici destek sistemleri elektronik iletişime izin verir. (e-posta, bilgisayar tabanlı konferans vb.)
- ✓ Yönetici destek sistemleri veri analizi kapasitesine sahiptir. (elektronik tablolar vb.)
- ✓ Yönetici destek sistemleri örgütsel araçları içermektedir. (örneği bir takvim)

Şekil 4. Yönetici Destek Sistemleri Modeli

Kaynak: (Canbaz, 2014:112)

Şekil 4'te yönetici destek sistemleri modeli yer almaktadır. Bu model, terminallerden interaktif grafikler ve iç sistemden onay alan verilere, rekabetle ilgili verilerden dış kaynaklara erişim sağlanan iletişim yeteneklerine kadar birçok unsuru içerisinde barındırmaktadır. Yönetici destek sistemleri modeli teknoloji ile doğrudan teması ve deneyimleri az olan yöneticilerin kullanılması için tasarlandığı için kolay grafik ara yüzleri bulunmaktadır.

4. STRATEJİK BİLGİ YÖNETİMİNE GİDEN SÜREÇTE BİR İTİCİ GÜÇ OLARAK YÖNETİCİ DESTEK SİSTEMLERİ

Stratejik bilgi yönetim sistemleri üzerine düşünüldüğünde bir örgütün bütün fonksiyonlarının önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Fakat bir örgütte karar mekanizması genel olarak bakıldığında üst yöneticilerden oluşmaktadır. Örgütün üst düzey yöneticileri karar alırken birçok farklı fikir ve görüşleri dinleyerek belirli mantık süzgeçlerinden geçirmekte ve en doğru kararları almaya çalışmaktadırlar. Stratejik bilgi yönetim sistemlerinin birbirleri ile bağlantısı önemli olmakla birlikte üst düzey yönetici bilgi sistemleri veya yönetici destek sistemleri son mekanizma olduğundan en stratejik öneme bu sistem sahiptir.

Stratejik öneme sahip olan yönetici destek sistemlerini temel amacı üst yönetimi, çeşitli kademelerdeki yöneticileri ve örgüt çalışanlarını içeren bir yönetim bağı sağlamaktır. Yönetici destek sistemlerinin amaçları arasında birçok farklı unsur bulunmaktadır. Yönetici destek sistemleri, yetersiz bilgilerin miktarını azaltmak için mali bilgileri ve bunun dışındaki bilgileri özetleyerek raporlamaktadır. Ayrıca sistemsel çalışmalar arttığından diğer mali tasarruflar artmaktadır (Khan, 1996:17).

Turban ve arkadaşları (1996:557), yönetici destek sistemlerinin en son ve en güncel verilere ulaşmayı sağladığını ifade etmektedir. Bunu sistemin bir erişim modu olduğunu göstermek için ileri sürmektedirler. Bocij ve arkadaşlarına (2003:257) göre ise yönetici destek sistemleri araştırma olanakları sağlamaktadır. Sistem sadece özet bilgiler değil aynı zamanda ayrıntılı bilgilere erişim olanağı sunmaktadır.

Yönetici destek sistemleri stratejik açıdan bir örgütün amaçlarına hizmet eden bir yapıya sahiptir. Strateji, bir örgütün rakiplerini geride bırakmak adına yaptığı faaliyetler bütünü olarak ifade edilebilir. Stratejik yönetim ise verilerin toplanması, analiz edilmesi gibi strateji sürecindeki bütün faaliyetleri kapsamaktadır. Örgütlerin stratejik başarı faktörlerinin oluşması, stratejik planlarına, hedeflerine, stratejilerinin pratik olmasına bağlıdır.

Örgütler iş yönetim süreçlerini en iyi şekilde başarmak, rekabet avantajı sağlamak ve stratejik değer yaratmak için yönetici destek sistemlerini kullanmaktadır. Marchand ve arkadaşları (2000:283), bilgi teknolojilerinin işletmelerde düzgün bir şekilde konumlandırılması stratejik değer yaratmak ve çalışma yöntemi kurmak için gerekli olduğu ifade etmektedir. Lohman ve arkadaşları (2002) ise stratejik bilgi yönetim sistemlerinin kullanımının etkili

yönetimde ve yeni pazarların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığını ileri sürmüştür.

Gerekli ve yeterli yönetim planlaması etkili dijital strateji sağlamaktadır (Hackbarth ve Kettinger, 2000:78). Yönetim planlanırken sağlam, genişletilebilir ve uygulanabilir stratejiler için etkili yönetim gerekmektedir (Rabin, 2003:62). Bunun yanı sıra bilgi sistemleri, kullanıcıların verileri elektronik olarak paylaşan örgütler arasındaki stratejik ilişkiyi incelemelerine olanak tanır (Young vd., 1999:32).

Literatürde stratejik bilgi yönetim sistemleri ile stratejiler arasında yapılan çalışmalara bakıldığında strateji kavramının bu sistemler ile entegre olduğu görülmektedir. Yoon (1999), sistem kullanıcıları için karar desteği sağlayan yararlı bilgileri çıkardıklarında bilgiyi keşfetme adımlarını ve yönetiminin örgütün kurumsal stratejilerini karşılamak için bu adımları daha etkili bir şekilde uygulanabilirliğini incelemektedir. Stokes (2004) ise bilgi sistemlerinin sürdürülebilir etkinliğe katkıda bulunduğunu ve bu sistemlerin stratejik bir şekilde üst yönetime ihtiyaç duyulan yetkinlikleri taşıdığını ifade etmektedir. Kearns ve Lederer (1999), artan belirsizlik ortamında ve bilgi yoğunluğu koşullarında, bilgi teknolojilerine büyük ölçüde bağımlı olan örgütler için yönetici destek/bilgi sistemleri stratejik bilgi güvenliği açısından önem arz ettiğini belirtmektedir.

Yönetici bilgi sistemlerinin stratejik açıdan kullanılması için araştırmacılar çeşitli öneriler sunmuştur. Bunlar şu şekildedir (Papageorgiou ve De Bruyn, 2010:61):

- ✓ Doğru verilere erişim
- ✓ Yöneticiler için sürekli değişen paradigmlar
- ✓ Yönetici destek sistemlerinin amacının belirlenmesi
- ✓ Yeterli personel ve bilgi iletişim kaynakları
- ✓ Zamanın veri akışı
- ✓ Standart formatta olmayan bilgiler
- ✓ Yöneticilerin bireysel ihtiyaçlarına göre yönetici destek sistemlerinin geliştirilmesi
- ✓ Bilgi yönetimi sorumluluğunun dağılımı
- ✓ Yeni gelişmelerin takip edilmesi
- ✓ Bilgi teknolojilerinden sık sık yararlanma
- ✓ Kişiselleştirilmiş sistemler kullanma

- ✓ Bilgi desteği yerine teknik desteğe daha fazla odaklanma
- ✓ Yöneticiler için etkili ve verimli bir Yönetici Destek Sistemler oluşturma

5. SONUÇ

Bilgi yönetim sistemleri örgütlerin bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla bilgi teknolojisini iş süreçlerine entegre eden bir yapıya sahiptir. Bilgi yönetim sistemleri, örgütlerin operasyonlarını, karar alma süreçlerini, yönetim düzeylerini desteklemeye yardımcı olmaktadır. Bu sistemler sadece bilgi ve iletişim teknolojisini kullanarak değil aynı zamanda çalışanların iş süreçlerine katılımını sağlayarak katkı sunmaktadır. Örgütlerin operasyonel yönetimi için bilgi yönetim sistemlerinde kademelerden oluşan bir yapı bulunmaktadır. En altta hareket işleme sistemleri ile başlayan bu yapı üst yönetim destek sistemlerine değin gitmektedir.

Örgütlerin rekabet avantajı sağlama ve sürdürülebilirliğini devam ettirmesi için özellikle günümüzdeki şartlarda bu sistemleri kullanması kaçınılmazdır. Rekabetin, pazar yapısının ve birçok faktörün bir arada bulunduğu günümüzde bu tehditlerin farkında olarak stratejik düşünmek, stratejik kararlar almak örgütleri rakiplerinden bir adım önde olmasını sağlayacaktır. Bunun meydana gelmesi bilgi yönetim sistemlerinin entegre bir şekilde çalışması sayesinde olacaktır.

Elbette ki bilginin örgüt içerisinde farklı departmanlar arasında kolayca ilerlemesi ve bunun sonucunda örgütte etkili bir ortam yaratılması yönetim kademesine de farklı bir bakış açısı sağlayacaktır. Sistemlerin entegre edilmesi bu yüzden önemli olmakla beraber bunları örgüt içerisinde yaratmak zaman alıcı, maliyetli ve bir o kadar karmaşık bir işlem olarak görülmektedir. Fakat stratejinin temelinde gelecek için yatırım gerektiğinden risklere göğüs germek, sonucuna daha fazla fayda sağlanacağını bilmesi hem yöneticiler hem de çalışanlar tarafından olumlu bir şekilde karşılanacaktır.

Sistemlerin koordine bir şekilde çalışmasının yanı sıra bütün bilgi yönetim sistemlerinden farklı olarak yönetici destek sistemleri veya yönetici bilgi sistemlerini ayrı bir yerde konumlandırmak, stratejik açıdan önemlidir. Çünkü bir örgütte karar alıcıların üst yönetim olduğu varsayıldığında bu bilgi sisteminin stratejik öneme sahip olduğu açıkça görülmektedir. Stratejik bilgi yönetim sistemlerinin en tepesinde stratejik seviyede bulunan (bakınız Şekil 1.) yönetici destek sistemleri, karar mekanizmasının faaliyete geçtiği

yerdir. Dolayısıyla örgütün mevcut durumu ve geleceği hakkındaki kararlar bu bölgenin temel dokusunu oluşturmaktadır.

Gerek üretim işletmesi gerekse hizmet işletmesi olsun bir örgütün stratejik hedefleri daima geleceğe yönelik olmalıdır. Sistemli ve düzenli bir şekilde çalışan örgütlerin başarısı daima kaçınılmaz olmuştur. Bunun sırrı geleceği gören yöneticilerin stratejik bilgi yönetim sistemlerine daha fazla önem vermesidir. Bu çalışma stratejik açıdan bilgi yönetim sistemlerinin bir değerlendirmesi niteliğindedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda bilgi yönetim sistemlerinde stratejik açıdan bakmak, literatür adına sevindirici olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, M. (2009). Yükseköğretim bilgi yönetim sistemlerinin tasarımı ve öğrenci bilgi sistemleri üzerine bir araştırma, doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Amin, B. M., Alauddin, M. D. & Azad, M. M. (2012). Business transaction processing system. *International Journal of Computer Information Systems*, 4 (5), 11-15.
- Berisha Qehaja, A. & Namani, M. (2013). Improving decision making with information systems technology-a theoretical approach. *Iliria International Review*, 2013, 49-62.
- Bocij. P., Chaffey, D., Greasley, A. & Hickie, S. (2003). *Business information systems: Technology, development and management for the e-business*, 2nd ed, Prentice-Hall, Harlow.
- Burkan, W. (1988). Making executive information systems work. *DSS-88 transactions - eighth international conference on decision support systems*, Boston, Massachusetts, 121-136.
- Canbaz, S. (2014). Kobi'lerde stratejik planlama ve karar alma sürecinde yönetim bilgi sistemlerinin rolü ve önemi: edirne'de bir araştırma, doktora tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Çakmak, T. (2011). Kurumsal içerik yönetimi kapsamında elektronik bilgi ve belge sistemlerinin bir kurum örneğinde değerlendirilmesi, yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Engin, U. (2015). bankacılık sektöründe yönetim bilişim sistemleri ve sistemin çalışanlar üzerindeki etkisi hakkında bir araştırma, yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Friend, D. (1986). Executive information systems: successes, failures, insights, and misconceptions. *Journal of Information Systems Management*, 3(4), 31-36.
- Gökçen, H. (2011). Yönetim bilgi sistemleri: analiz ve tasarım. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Grant M. & Jordan, J. (2014). Stratejinin temelleri. çeviren Sart, G. Ankara, Nobel Yayın.
- Güney, C. (2014). Sanal organizasyonlarda iç kontroller. *Denetim Dergisi*, 27 (127/128), 4-12.
- Hackbarth, G. & Kettinger, W. J. (2000). Building an e-business strategy, *Information Systems Management*, 17 (3), 78-94.
- Houdeshel, G. & Watson, H. J. (1987). The management information and decision support (mids) system at lockheed-Georgia. *MIS Quarterly*, 11(1), 127-140.
- Hung, S. Y. (2003). Expert versus novice use of the executive support systems: An empirical study. *Information & Management*, 40(3), 177-189.
- İraz, R. & Yıldırım, E. (2004). İşletmelerde stratejik bilgi yönetiminin yenilikçi faaliyetlerin sürdürülebilirliğine etkisi. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 4(8), 79-95.
- Kearns, G. S. & Lederer, A. I. (1999). The influence of environmental uncertainty on the strategic use of information systems. *ACM SIGCPR*, 20(3), 40-68.
- Khan, S. J. (1996) The benefits and capabilities of executive information systems, Johannesburg: University of the Witwatersrand (MBA).
- Koçel, T. (2013). İşletme yöneticiliği, Beta Yayıncılık. (14. Baskı).
- Kogan, J. N. (1986). Information for motivation: A key to executive information systems that translate strategy into results for management. *DSS 86 Transactions*, , 6-13.
- Külcü, H. U. (2008). Belge yönetiminde kapasite değerlendirme, yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Laudon, K. & Laudon, J. (2006). *Management information systems: managing the digital firm*, 9th ed. Prentice Hall.
- Laudon, K. & Laudon, J. (2008). *Management information systems*, 11. Baskı, New York, Prentice Hall.

- Laudon, K. & Laudon, J. (2012). Management information systems managing the digital firm, 12. Baskı, New York, Prentice Hall.
- Lohman, F. A. B., Sol, H. G. & De Vreede, G-J. (2002). The illusion of effective management information: A critical perspective, Computer Society, Proceedings of the 36th Hawaii International Conference on System Sciences.
- Mahar, F. (2003). Role of information technology in transaction processing system. Pakistan Journal of Information and Technology, 2(2), 128-134.
- Marchand, D. A., Davenport. T. H. & Dickson, T. (2000). Mastering information management, Prentice-Hall, London.
- O'Brien, J. A. (1993). Management information systems: a managerial end user perspective, II. Edition, Irwin Inc., Illinois.
- O'Brien, J. A. & Marakas, G.M. (2011). Management information systems. the mcgraw-hill companies, Tenth Edition.
- Onat, F. (2007). Bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile değişen örgüt yapılarında halkla ilişkilerin rolü: network örgüt yapılarına yönelik bir çalışma, doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Öğüt, A. (2001). bilgi çağında yönetim, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Özata, M. & Aslan, Ş. (2004). Klinik karar destek sistemleri ve örnek uygulamalar. Kocatepe Tıp Dergisi, 5 (2), 11-17.
- Özer, B. & Kuşlu, M. (2012). Yerel yönetimlerdeki yönetim bilgi sistemleri ve karar destek süreçleri: manisa belediyesi örneği. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), 389-410.
- Papageorgiou, E, & De Bruyn, H. (2010). creating strategic value through executive information systems: an exploratory study. The Electronic Journal Information Systems Evaluation, 13 (1), 57-76.
- Rabin, S. (2003). The real-time enterprise, the real-time supply chain. Information Systems Management, 20(2), 58-62.
- Stevenson, M. (1994). He sees all, he knows all. Canadian Business, Special Technology Issue, 67(3), 26-35.
- Stokes, S. L. (1999). At the crossroads of technology and management, Information Systems Management, 16 (2), 7-11.

- Tahirov, A. (2009). Bilgisayar destekli bilgi sistemleri. *Journal of Qafqaz University*, 27, 123-133.
- Turban, E., Mclean, E. & Wetherbe, J. (1996). *Information technology for management*. John Wiley, Toronto.
- Yıldız, O., Dağdeviren, M. & Çetinyokuş, T. (2008). İşgören performansının değerlendirilmesi için bir karar destek sistemi ve uygulaması. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 239-248.
- Yoon, Y. (1999). Discovering knowledge in corporate databases. *Information Systems Management*, 16 (2), 64-71.
- Young, D., Carr, H. H. & Rainer, (Jr) R. K. (1999). Strategic implications of electronic linkages. *Information Systems Management*, 16 (12), 32-40.
- Zmud, R. W. (1986). In McLean E. R., & H. G. Sol (Eds.), *Decision support systems: a decade in perspective* (87-101). North Holland, Amsterdam: Elsevier Science Publishers B.V.

YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİNİN STRATEJİK YÖNETİM DÜZEYİNDE ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mustafa ALTINTAŞ¹

Musa ÖZATA²

1. GİRİŞ

Sistem yaklaşımına göre bir örgüt, faaliyetlerini gerçekleştirdiği çevreden enerji, malzeme ve bilgi girdilerinin alarak kendisine ve çevresine çıktılar sağlıyorsa açık sistemdir (Akkuş ve Alevok İzci, 2018:228). Dolayısıyla örgütler, içinde bulundukları çevreden bağımsız hareket edemeyen bir yapıya sahiptir. Sistem yaklaşımına göre çağımızda örgütlerin geneli açık sistem yapısına sahiptir. Çevre ile etkileşimler, örgütleri daha duyarlı davranmaya zorlamaktadır (Yalçın vd., 2014:76). Bu bağlamda örgütlerin sahip oldukları bilgi kaynakları kendilerine fayda sağlaması açısından önemlidir.

Bilginin bu denli önemli olduğu 21. yüzyılda örgüt yönetiminde bilginin ve bilgi kaynaklarının yönetimi de örgütler için önem arz etmektedir. Yeterli bilgiye sahip olan ve sahip olduğu bilgiyi yönetebilen örgütler, hem rekabet avantajı sağlamak hem de sürdürülebilirliklerini devam ettirmektedir. Tarihsel süreçte çağların belirli olaylarla son bulup, belirli olaylarla yeniden açıldığı düşünüldüğünde içinde bulunduğumuz çağ artık bilgi ve enformasyon çağı olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla bireyler ve örgütler işlerini halledebilmek için farklı kaynaklardan kendilerine ulaşan büyük verilere, internet ağlarına, bilişim sistemlerine ihtiyaç duymaktadır (Alan, 2019:70).

¹ Öğr. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi Çekerek Fuat Oktay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, mustafaltintas40@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9846-5513.

² Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme bölümü, musaozata@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1742-0215.

Teknolojik yenilik ve gelişimin hızla ilerlediği günümüzde bireylerin ve örgütlerin geçmişten çok farklı olarak bir dijital çağa adım attığı ve dijital dönüşümün içine girdiği gözükmemektedir. Bu gelişmelere bakıldığında sanayi devriminden sonra buhar makinesinin icadı, elektriğin bulunması ve seri üretime geçilmesi, ardından bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, Endüstri 4.0 gibi ilerlemeler hayatımıza entegre olmuştur (Mert, 2020:42). Yönetim bilişim sistemleri de bir organizasyonun karar alma, yönetim gibi fonksiyonlarını destekleyen bilgi işleme sistemleri olarak teknolojik gelişmelerle birlikte örgütsel yaşamda yerini alan bir unsurdur. Örgütler için vazgeçilmez bir konumda olan yönetim bilişim sistemleri, bilgiyi yönetme anlamında fayda sağlayan, büyük verilerin anlamlı hale getirilmesinde yardımcı olan ve stratejik açıdan rekabet avantajı sağlayan bir araçtır. Günümüzde teknolojinin devasa bir şekilde gelişmesiyle yönetim bilişim sistemleri de değişerek ve gelişerek örgütlerin ulusal ve uluslararası arenada var olmasını sağlamaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalar (Christauskas ve Miseviciene, 2012; Elitaş ve Özdemir, 2014; Aytekin vd., 2016) göstermektedir ki bulut bilişim teknolojisi de örgütler için bir dönüm noktasıdır. Bu teknoloji sayesinde örgütler, yönetim bilişim sistemlerine ek olarak ağlar üzerinden birçok farklı uygulamalar yapmak suretiyle kendilerine fayda sağlamaktadır. Özellikle muhasebe alanında yoğunlaşılan bulut teknolojisi, örgütlere stratejik anlamda fark yaratmaktadır.

İçinde bulunduğumuz bilgi çağı giderek her şeyin dijitalleşmeye doğru gittiğini göstermektedir. Özellikle iş örgütleri bu durumdan en çok yararlanan sektörlerden birisidir. Markus ve Loebbecke, (2013:650), bu duruma diğer sektörlerde de bilişim sistemlerinin yaygınlaşmasının neden olduğunu dile getirmektedir. 2000'li yıllardan bu yana bir dönüşüm içerisinde olan bilişim sektörü günümüzde örgütlerin hedeflerine ulaşmasında etkin bir rol üstlenmektedir. Kulatilaka ve Venkatraman (2001), bilişim stratejilerinin örgütteki stratejik yapıyı yönetenlerle uyum içerisinde olması gerektiğini belirterek stratejik yönetimin bilişim ile olan ilişkisini göz önüne sermiştir.

Strateji kavramı askeri bir anlam taşımakla birlikte 20. yüzyılda siyasi, ekonomik ve yönetsel olarak kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Stratejik düşünme, stratejik karar alma, stratejik hareket etme gibi birçok kavramın ortaya çıkmasını sağlayan strateji kavramı, ulaşılması istenen hedefler olarak ifade edilmiştir. Bu kavram, geçmişten günümüze şirketlerde, devletlerde, organizasyonlarda kısacası insanın olduğu her yerde kullanılmaya devam etmektedir (Yılmaz, 2019:509). Stratejik yönetim ise etkili stratejiler geliştirerek uygulamaların sonuçların kontrol edilmesi ve

kararların alınarak faaliyete geçirilme süreci olarak tanımlanabilir (Dinçer, 2013:55). Stratejik yönetim örgütün çevre koşullarının analizinin yapılmasını ifade ederken, bir taraftan da örgüte ilişkin fırsatların ve tehditlerin değerlendirilmesidir. Ayrıca hedeflere ulaşmak amacıyla planların yapılması/uygulanmasıdır. Bunlar stratejik yönetimin işleyen süreçlerini oluşturmaktadır (Sakin, 2018:85).

Bu çalışmada, yönetim bilişim sistemlerinin stratejik yönetim düzeyinde etkilerinin incelenmesi amaçlanmış olup, literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. İkisi de birbirinden önem verilen kavramlar olup, birbiri arasındaki ilişki güçlü nedenlere dayanmaktadır. Özellikle literatürde yapılan benzer çalışmalar incelendiğinde bilişim sistemlerinin stratejik yönetimin farklı alt düzeylerinde incelendiği görülmektedir (Mert, 2020; Karaçuha ve Pado, 2018; Fırat ve Fırat, 2017; Markus ve Loebbecke, 2013). Bu çalışmada ise kuramsal bir yaklaşım olan "Kaynak Temelli Yaklaşım"ın yönetim bilişim sistemlerinin stratejik yönetim üzerine etkisini açıklayacağı düşünülmektedir. Literatürdeki bazı çalışmalar (Bay ve Akpınar, 2016; Akdede ve Turan, 2008) bu çalışmayı destekler niteliktedir. Yapılacak bu çalışmanın verilen bilgiler açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

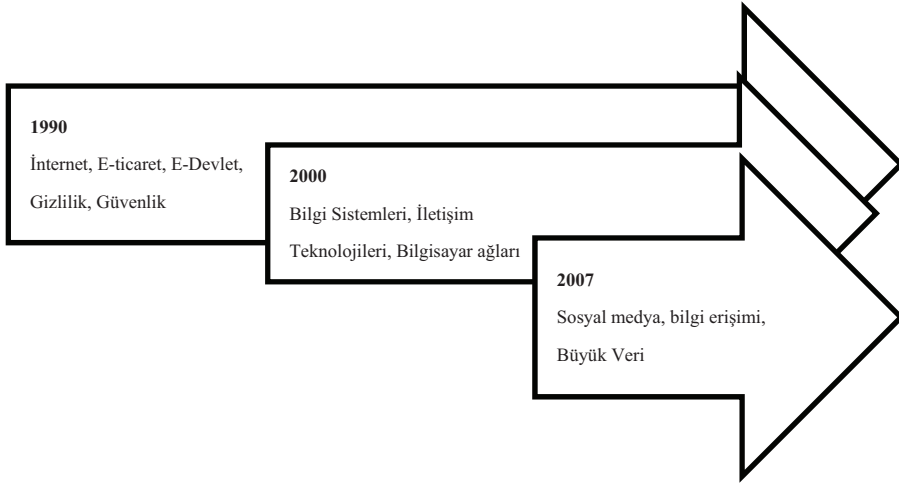
2. BİLİŞİM SİSTEMLERİ

Çağımızda bilginin önemi gittikçe önemli bir hale gelmiş olup, hem bireyler hem de örgütler için bilgi bir kaynak olarak kabul edilmektedir. Bilgi, bir örgütün yönetiminde amaçların tanımlanması ve örgütün bu amaçlarının gerçekleştirilmesi için hayati bir faktördür. Bunun nedeni, örgütlerin yeterli bilgiye sahip olmadan ve bu bilgiyi etkili ve verimli bir şekilde kullanmadan pazarlarda yerini almasının, pazardaki yerini iyileştirmesinin ve konumlandırmasının kolay olmayacağıdır (Alan, 2019:70).

Küreselleşme ile birlikte teknolojinin gelişmesi de hızla artmıştır ve artık bilgi kavramı hızla yayılan bir durum haline gelmiştir. Bilgi örgütler için ne kadar önemliyse teknoloji de o derece önemlidir. Dolayısıyla bilişim teknolojileri de örgütler için önemli hale gelmiştir. Bilişim teknolojileri modern örgütler için kuruluşun temelini oluşturan bir unsurdur (Collier, 2009:148). Bilişim teknolojileri, örgütlerin temel uygulamalarını değiştirerek yeni ürünler ortaya koymaktadır. Ayrıca bu sistemler bilginin, çalışanlar arasında iletilmesini sağladığından çok yönlü bir teknoloji ile yapılması gerekir (Yalçın vd., 2014:80).

Bilişim Sistemlerinin örgütlere sağladığı faydaların birçok alanda olduğu bilinmektedir. Bu fayda iletişim, koordinasyon desteği, yönetsel fonksiyonlar olmakla birlikte diğer fonksiyonlar olan uygulama, bilgi işleme gibi unsurları da desteklemektedir. Bilişim sistemleri, davranış bilimi, yönetim bilimi, insan kaynakları ve bilgisayarla ilgili olan her şeyin kesişim noktasında yer alarak yönetim bilişim sistemine temel hazırlamaktadır (Davis, 2003). Şekil 1'de görüldüğü üzere bilgisayar bilimlerinin alanına giren konu başlıkları günümüzde bilişim sistemlerinin alanı içinde yer bulmaktadır (Henkoğlu ve Şerefoğlu, 2019:589):

Şekil 1. Bilişim Teknolojileri ve Bilgi Biliminin Tartışma Alanları

Kaynak: (Henkoğlu ve Şerefoğlu, 2019:589)

Bilişim sistemlerinin geçmişten günümüze birçok tanımı yapılmıştır. Genel olarak örgütlerdeki karar verme sürecinden yola çıkan tanımlamalarda bilgilerin toplanması, elde edilmesi, saklanması ve örgütün ihtiyacı olduğunda erişilmesini ifade etmektedir. Ayrıca bu sistemler bilgilerin herhangi bir yere iletilmesini ve raporlanmasını da yerine getirmektedir (Şahin, 2014:47). Yapılan bu tanımla paralel şekilde olan Ertek ve Aba (2012:11)'nın tanımında da bilişim sistemleri bilgisayar donanımlarının tasarlanması, geliştirilmesi ile yazılım ve iletişim teknolojilerinin bütünleşmesinin bilişim teknolojilerinin temeli olduğunu öne sürmektedir. Bilişim sistemleri bilginin olduğu her yerde varlığını sürdüren bir yapıya sahiptir. Bilişim sistemleri, bilgiye ulaşmak amacıyla ağ sistemleri, bilgisayar çevre bilimleri ile yöntemleri ve bilgisayarın her unsurunu kullanmaktadır.

Geçmişten günümüze bilişim sistemleri örgütlerin ihtiyaçlarına göre şekillenmiş ve farklı amaçlara göre kullanılmıştır. Günümüzün iş dünyasında da büyük öneme sahip olan bu sistemler; ofis otomasyon sistemleri, ticari hareket sistemleri, yönetim bilişim sistemleri, süreç kontrol sistemleri, karar destek sistemleri gibi birçok sistem yönetim faaliyetlerinde kullanılan çeşitli bilişim sistemleridir (Al-Mamary, 2014). Ayrıca bilişim sistemlerinin araştırmacılara göre dönemlere ayrıldığı görülmektedir. İlk olarak veri işlemeyle başlayan bilişim sistemleri mikro dönemle 1980'ler sonrasında devam etmiştir. Ağ dönemiyle beraber örgütlerin bilgisayar ihtiyaçları artmış ve internetin kullanımıyla birlikte sistemler yerlerini almaya başlamıştır. Günümüze kadar gelen süreçte birçok uzman sistemin hayata geçmesi, hem teknoloji hem de örgütler açısından olumlu bir haberdır (Tekin vd., 2007:168).

Bilişim sistemleri bir örgütün rekabet avantajı sağlamasında önemli rol üstlenmektedir. Bu alandaki gelişmelerin örgütler tarafından takip edilmesi ve örgütteki sistemlere entegre edilmesinin sonucunda verimlilik artışı sağlanabilmekte, maliyetler azaltılabilmekte ve yeni ürün/hizmetler üretilebilmektedir. Bir örgütte bilişim sistemlerinin sağlayabileceği faydalar şu şekilde sıralanabilir (İraz ve Zerenler, 2008:378; Güleş: 2002:97):

Operasyonel verimliliği artırmak: Bilişim teknolojileri aracılığıyla örgütlerdeki süreçlerin verimliliği artırılabilir, örgütteki işlemler süreçleri bu teknolojiler ile denetleyerek maliyetler düşürülebilir, bilişim teknolojileri desteğiyle ürün/hizmet kalitesi yükseltilebilir.

Yenilik Yapmayı Teşvik Etmek: Bu maddede ise bilişim teknolojileri unsurlarını içeren ürün ve hizmetlerden bahsedilmiştir. Bu sayede ürün ve hizmetler sunulabilir. Var olan ürünler/hizmetler farklılaştırılabilir, organizasyon yeni pazarlara açılabilir ve rakiplerle örgüte yarar sağlayan ittifaklar kurulabilir.

Stratejik Bilişim Teknolojisi Kaynakları Oluşturmak: Çok önemli olmakla birlikte örgüt içi ve örgüt dışı verilerin analizi sayesinde bir stratejik bilgi tabanı oluşturulabilir. Bu alanda yatırımlar artırılarak bilişim sistemleri stratejik alandaki faaliyetlerini daha yoğun hale getirebilir. Bütün bunların dışında örgütün müşterileriyle etkileşim halinin sağlanabileceği bilişim sistemi kurulabilir, rakiplerin piyasa girmesi zorlanabilir, ikame ürünlerin etkisi azaltılabilir ve ürünlerin/hizmetlerin değerini artıracak süreçler uygulanabilir.

Bilişim sistemleri örgütlerde karar verme, denetim ve koordinasyon fonksiyonlarına destek sağlamanın yanı sıra, işlerin yapılış şekli açısından

büyük kolaylıklar içermektedir. Örgütte meydana gelen sorunların ve problemlerin analiz edilmesi, çözülmesi, yeni ürün geliştirilmesi ve iletişimin kolaylıkla sağlanabilmesi için avantajlar meydana getirmektedir. Bilişim sistemlerin işin yapılış şekli ile ilgili katkıları şöyle sıralanabilir (Güleş ve Özata: 2005:36):

- Yüksek hız, yüksek kapasite, sayısal hesaplamaları hızlı bir biçimde yapabilme,
- Örgütte hızlı, doğru ve ucuz iletişim sağlayabilme,
- Büyük miktarda bilginin kolay, hızlı ve ucuz bir biçimde muhafaza edilmesi,
- Aynı yerde veya farklı bölgelerde çalışan insanların etkinliğini ve verimliliğini artırabilme,
- Yarı otomatik iş akışlarını ve manuel yapılan görevleri otomatik hale getirme,
- Manuel yapılan tüm işlemleri daha az maliyetle yapabilme.

Genelde bilişim sistemleri olarak adlandırdığımız sistemler farklı türlerde ve farklı fonksiyonlara sahip olmakla birlikte örgütlerde kullanılmaktadır. Yönetim bilişim sistemleri bu bilişim sistemleri içerisinde örgütler adına vazgeçilmez bir konuma evrilmiştir. Bir sonraki bölümde yönetim bilişim sistemleri detaylı olarak incelenecektir.

3. YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİ

"Teknolojik buluşlar, ekonomik etkilerinden başka insanların gerçeği algılayış biçimini etkiler; sosyal ve zihinsel hayatın çeşitli biçimlerini anlamanın yollarını belirler (Postman, 2004:31;Akt: Tuncay, 2005:126)." Bu söylemden hareketle bilişim sistemlerinin zaman içerisinde değişime uğraması ve gelişmesi, insanların hayatı anlama, sosyal anlamda var olma, devamlılığını sürdürme gibi ihtiyaçlarını yerine getirmek amacıyla yapıldığı söylenebilir.

Ortaçağ'dan beri her toplum ekonomi kavramını el üstünde tutmuş ve bunu süreçlere ayırarak yaşamlarını idame ettirmeye çalışmıştır. Ekonominin tarımdan sanayileşmeye, sanayileşmeden postmodernleşmeye ve son olarak enformatikleşmeye geçme sürecinde teknoloji büyük önem kazanmıştır. Bu sürecin son halkası olan enformatikleşme, geçmişten günümüze kadar gelen süreçte karşılaştırılması yapıldığında enformasyon toplumunda teknoloji ve bilgi ile donatılmış insan önem taşımaktadır (Uğur vd., 2016:113).

Yönetim bilişim sistemleri, adından anlaşılacağı üzere durmaksızın değişen ve gelişen bir yapıya sahiptir. Araştırmacılar, geçmişte kavramın genel çerçevesini çizmeye çalışmışlardır fakat her saniye bilişim için çok değerlidir. Bununla birlikte yönetim kavramı da sürekli gelişmeye ihtiyaç duyulan bir olgudur. Al-Mamary ve arkadaşları (2014) yönetim bilişim sistemlerinin, alt-orta-üst kademe yöneticilerin sorumlulukları dâhilinde etkili kararlar alabilmeleri için ellerindeki verileri enformasyona dönüştürerek kullanıma sunması olarak ifade etmiştir. Surwade (2016), bir örgütün bütün hiyerarşisini düzenlemek, değerlendirmek, kontrol etmek ve etkili bir şekilde kullanmak amacıyla bilgisayar temelli yönetim yardımcıları olduklarını dile getirmiştir. Miman ve arkadaşları (2016) ise örgütün amaçları göz önüne alınarak yöneticilerin ihtiyaçlarını karşılayan her türlü donanım ve yazılımın yönetim bilişim sistemi olduğunu belirtmektedir. Bütün tanımlamalarda yönetim ve bilgisayar sistemlerinin bir arada ve etkin bir şekilde kullanılması gerekliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca Avgerou (2011), yönetim bilişim sistemlerini yönetim ve bilişim sistemlerinin dışında ekonomi ve mühendislik kavramlarının bir araya getirdiğini ifade etmektedir. Söz konusu birleşimde ekonomi piyasalardaki rekabeti, mühendislik sistemin ihtiyaç duyduğu tasarım ve uygulamaları, yönetim ise karar alma ve eylemleri yönlendirmektedir.

Yönetim bilişim sistemleri örgütler için bir destek sistemidir. Bu sistemler yönetim düzeyindeki fonksiyonların ihtiyaç duyduğu bütün elektronik gereksinimleri sunmaktadır. Örgütlerde yönetim bilişim sistemlerinin tarihçesine bakıldığında 1950'li yıllarda veri işlemeye başlayan bir sistem olduğu görülmektedir. Bunu 1960'lı ve 1970'li yıllarda raporlama sistemleri ve 70'lerden sonra karar destek sistemleri izlemektedir. En son süreçte ise stratejik karar ve son kullanıcı destekli yönetim bilişim sistemleri güncel halini almıştır. Bu güncel halinde son teknoloji bilgisayar sistemleri, üst yöneticiler için bilgi sistemleri, uzman sistemler ve stratejik bilişim sistemleri yer almaktadır (Bay ve Akpınar, 2016:359).

Teknolojik gelişmeler özellikle Endüstri 4.0'ın etkisiyle işletme alanı başta olmak üzere tüm disiplinleri bir dönüşüm sürecine almıştır. Bu dönüşüm sürecinde yönetim alanı da payını alarak örgütsel anlamda yönetim bilişim sistemlerinin kullanımının öneminin farkına varmıştır. Artık yöneticiler, sadece bilişim sistemlerinin tek başına faydalı olmadığını ve yönetim bilişim sistemlerinin de belirli süreçlerde örgütlere fayda sağlayacağını düşünmektedir (Mutugu, 2019:23). Yönetim bilişim sistemleri

örgütlere yönetsel açıdan avantajlar sağlamaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir (Al-Mamary, vd., 2014: 23);

- İşin durumuna uygun şekilde yenilikçi uygulamaları dönüştürmek,
- Örgütün bütün kademeleri arasında etkin ve verimli bir koordinasyon sağlamak,
- Verilere, bilgilere kolay ve hızlı erişim olanağı sunmak,
- Süreçlerde ve rutin faaliyetlerde daha az emek kullanımı sağlamak,
- Kurumsal ve departmansal tekniklerde gelişimi sağlamak,
- Günlük faaliyetlerin yönetimi izlenmesi, kontrolü ve planlanmasını sağlamak,
- Çalışanlara zaman kazandırarak yenilikçi ve etkin işlere zaman sağlamak,
- Çalışanların dosyalama ve analiz için elle veri toplamak zorunluluğunu ortadan kaldırarak bu bilgilerin bilgisayar programına hızlı ve kolay girişini sağlamak,

Günümüzde güncel olarak kullanılan yönetim bilişim sistemleri fonksiyonel ve teknik olarak örgütler tarafından gruplandırılmıştır. Bunlar; insan kaynakları yönetimi, müşteri ilişkileri yönetimi, iş zekâsı sistemleri olarak sınıflandırılabilir. Diğer yandan nesnel odaklı bilgiler, sistem mimari, açık programlama unsurları teknik açıdan yönetim bilişim sistemleri elemanlarıdır (Gomez, vd., 2010:186).

Küreselleşmeyle birlikte örgütlerin teknolojileri kullanması artık kaçınılmaz bir durum haline gelmiştir. Örgütlerin geçmişteki bilişim sistemleri olanaklarını göz önünde bulundurarak yeni yönetim bilişim sistemlerine entegre olmaları kendileri için daima avantaj sağlayacaktır. Yeni yönetim bilişim sistemleri olarak tabir edilen kavramlardan birisi de bilişim sistemlerinin sanayi ile entegre olduğu Endüstri 4.0'dır. Temelinde sanayi odaklı bir yaklaşım bulunan bu sistemde bilişim teknolojilerinin kullanımı nesnelerin interneti, akıllı robotlar, üç boyutlu yazıcılar, bulut bilişim, yeni nesil yazılımlar, güvenlik sistemleri ile sağlanmaktadır. Bu yeni sanayi devriminin ortaya çıkmasında teknolojinin etkisi oldukça büyüktür (Numanoğlu vd., 2016:13).

Laudon ve Laudon (2012:7), bu görüşü savunmakla birlikte mobil dijital platformları, çevrimiçi yazılım sisteminin olağanüstü bir şekilde büyümesini ve artık dünyanın Endüstri 4.0 devriminin bir ürünü olan "bulut bilişim" sistemiyle işlerini daha kolay hale getirebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca

sistemlerin giderek mobile doğru evrileceğini, yöneticilerin karar alma ve iletişim kurma konusunda bu teknolojileri daha fazla kullanacağını belirtmektedir. Tablo 1'de yönetim bilişim sistemlerindeki yenilikler gösterilmiştir.

Tablo 1. Yönetim Bilişim Sistemlerindeki Yenilikler

Teknoloji	-Bulut bilişim platformu, inovasyonun önemli bir iş alanı olarak ortaya çıkmaktadır. -Hizmet olarak yazılımda büyüme mevcuttur. -Mobil bir dijital platform, bir iş sistemi olarak bilgisayarla rekabet etmektedir.
Yönetim	-Organizasyon yöneticileri; koordinasyon, işbirliği ve bilgi paylaşımını geliştirmek için çevrimiçi işbirliği ve sosyal ağ yazılımını benimsemektedir. -İş zekası uygulamaları hızla gelişmektedir. -Sanal toplantılar artmaktadır.
Örgütler	-Web 2.0 uygulamaları, firmalar tarafından yaygın bir şekilde benimsenip kullanılmaktadır. -Uzaktan çalışma iş dünyasında ivme kazanmaktadır. -İş değerinin birlikte yaratılması önemsenmektedir.

Bütün bu yönetim bilişim sistemleri teknolojinin gelişmesiyle beraber sürekli değişmekte ve var olan uygulamalar dönüşmektedir. Bunlardan birisi de bulut bilişim sistemidir. Bu sistem, internet üzerinden sağlanan kaynaklar ve servisleri ifade etmektedir. Kelime anlamı olarak "bulut" kelimesinin kullanılmasının nedeni, gözle görülemeyen bir ağ kaynağından dolayıdır. Örgütler, bu sistemi kullanmak için genellikle bu hizmeti veren kuruluşlar aracılığıyla bunu yapmaktadır (Aytekin vd., 2016:48). Bulut bilişim teknolojisi aslında yönetim bilişim sistemlerini yaptığı işleri bir ağ ortamına dönüştürmek suretiyle örgütlere zaman kazandırmak, maliyetleri azaltmak ve hızlı bir şekilde ulaşım imkânı sağlamak gibi birçok fayda sağlamaktadır. Çağımızda teknolojinin hızla geliştiğinin kanıtı olan bu ağ sistemleri örgütlere stratejik açıdan fayda sağlayabileceği gibi gelecekte ortaya çıkacak yeni sistemler, yöneticilere büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

4. STRATEJİK YÖNETİM

Strateji kavramı, 1930'lu yıllarda alan yazına giren, ekonomik, politik ve yönetsel özelliklere sahip bir kavramdır. Sosyal bilimlerde ise 1970'li yıllardan itibaren kullanılmaya başlayan strateji, işletme ve yönetim alanında önemli bir yere sahiptir (Mainardes vd., 2014:44). Strateji, temel olarak uzun vadeli amaçların belirlenmesi ve örgütlerin mevcut yerlerinin korunmasına

yarayan bir kavramdır. Bir örgütün rakiplerinin olası davranışlarının tahmini ve ona göre kendi faaliyetlerine yön vermesi strateji olup, örgütlerin geleceğini şekillendiren kurallardır (Godfrey, 2016:1). Mintzberg ise stratejiyi neyin nasıl olması gerektiğini belirleyen eylemlerin toplamı olarak tanımlamıştır (Nickols, 2016:3). Bilinçli bir şekilde meydana getirilen niyetler ile planlar kurarak, rakiplere rekabet ortamında üstün gelmek amacıyla yapılan davranışlar, davranışların konumlandırılması ve örgütün kendisini dışarıdan nasıl görmek istediği unsurları stratejiyi oluşturmaktadır (Saygılı, 2014:3). Ayrıca strateji kavramının askeri alanda kullanılan hareket etmeyi ifade eden bir kavramdır (Güven, 2014:65). Strateji kavramı, yirminci yüzyılın ortalarından itibaren yönetim bilimiyle etkileşim halinde olarak iktisadi bir anlam kazanmıştır (Özdaşlı ve Kandemir, 2016:133).

Yönetim kavramı ise alan yazın incelendiğinde bilimsel açıdan milattan önce 3000'li yıllar ile başladığı ifade edilmektedir. Yönetim kavramına "sanatların en eskisi, bilimlerin en yenisi" denilmesi de bu yüzdendir. Taylor ve Fayol yönetim alanının kurucularından olarak kabul edilen araştırmacılarıdır. Taylor yönetimi; "ne yapmak istediğini bilme ve kaliteli işi ucuza yaptırma" olarak tanımlarken, Fayol ise "öngörmek, planlamak, organize etmek, eşgüdüm ve denetim" olarak tanımlamıştır (Aktaş, 2015:4). Yönetim, örgütün misyonu ve vizyonu doğrultusunda amaçlarına ulaşabilmek için bilinçli ve sistemli bir şekilde tüm fonksiyonlarını kullanma sürecidir. Ayrıca başkaları vasıtasıyla iş görme sanatı olarak ifade edilmektedir (Koçel, 2014:81). Yönetim konusunda başka tanımlamaların da yapıldığı görülmektedir. Yönetim, ortak amaçlar ile bir araya gelmiş grupların örgütü amaçlarına ulaştırmak için ekonomi, insan kaynakları, malzeme, iş ortamı gibi unsurları koordine ederek etkili ve verimli kararlar verme ve uygulama süreci olarak tanımlamıştır (Şimşek ve Çelik, 2011:4).

Stratejik yönetim kavramı alan yazına 1980'li yıllarda girmiştir ve strateji ile yönetim kavramlarının birleşmesinden oluşan bir kavramdır (Aktaş, 2015:4). Stratejik yönetim ise örgütlerin uzun dönemde varlıklarını devam ettirebilmesi, örgüte sürdürülebilir rekabet üstünlüğü sağlaması ve bunun sonucunda beklenen kârın üzerinde bir getiri sağlayabilmek amacıyla, mevcut üretim kaynaklarının etkili ve verimli olarak kullanılması olarak tanımlanmıştır (Ülgen ve Mirze, 2018:7). Bir başka tanıma göre yönetim fonksiyonlarının tüm aşamalarında risk ve belirsizlik unsurlarını göz önünde bulundurarak, planların yapılması ve uygulamaya konulması olarak ifade edilmiştir (Pearce ve Robinson, 2015:3). David (2011:6)'e göre stratejik yönetim gelecek için fırsatlar yaratmak ve bunları tüketmektir. Örgütün

hedeflerine ulaşmasında katkı sağlayacak her türlü fonksiyonlar arası kararlar, uygulamalar ve değerlendirmeler stratejik yönetimi oluşturur. Stratejik yönetim, geleceğe ilişkin bir yol haritası belirlemektir. Söz konusu yol haritasını oluştururken kullanılacak aktörler vardır. Bir örgüt, geleceği yönetmeyi kendine hedef olarak koyarsa ve dinamik bir yapı elde etmek isterse bu aktörlerden fayda sağlayabilir. Stratejik olarak yönetilen örgütlerde mükemmelliği yakalamak böylece mümkün olabilecektir (Baykal, 2018:152).

4.1. Stratejik Yönetim İle İlgili Temel Unsurlar

Stratejilerin geliştirilmesi, uygulanması ve sonuçların değerlendirilerek stratejik kararlar alınması faaliyeti olarak tanımlanan stratejik yönetimin birçok unsuru bulunmaktadır. Bunlar vizyon, misyon, temel değerler ve amaçlar olup, örgüt için bu süreçte hayati öneme sahiptir (Phadtare, 2011:3). Ayrıca politika ve stratejik planlama konuları da stratejik yönetimin unsurlarındandır (Ülgen ve Mirze, 2018:13).

4.1.1. Misyon

Misyon kavramı, sözlük anlamı olarak kişilerin veya toplulukların üstlenmiş oldukları "temel hedef, özel görev, en büyük arzu" gibi anlamlar taşımaktadır. Bir örgütün yönetimi açısından misyon; örgüte yön vermek, yol göstermek ve anlam kazandırmak için belirlenen ve o örgütü diğerlerinden farklı kılan ortak değerler ve görevler olarak ifade edilmektedir (Ülgen ve Mirze, 2018:168). Misyon, stratejilerin temeli olup, bunun somut hale gelmesini sağlamaktadır. Genelde örgütlerin inançlarını açıklayan ifadeler olan misyon; strateji, amaç, davranış ve değerlerin standartlarının oluşmasında temel yapı taşıdır (Aktaş, 2015:2).

Genellikle örgütlerin varlık sebebi olarak tanımlanan misyon kavramı, örgütün kuruluşunda belirlenmesi gereken bir kavramdır. Bunun sebebi örgütün rakiplerinden farkını ortaya koymaktır. Ayrıca misyonun belirlenmesi, örgütte çalışan astların ve üstlerin bir örgüt kültürü oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Misyon bir nevi örgütün sloganıdır. Dolayısıyla belirlenirken, örgütün bütün çevresinin unutmayacağı bir misyon belirlenmesi gerekmektedir (Biçer, 2018:411).

4.1.2. Vizyon

Kotter (2012)'e göre bireylerin istedikleri geleceği meydana getirmek için soyut ve somut şekilde çaba göstermelerinin nedeni vizyonu

oluşturmaktadır. Dinçer (2011) ise örgütteki anlamıyla vizyonun, örgütlerin geleceğinin ortaya konulmasının ve sürdürülmesinin, kültürün gelişiminin ve dönüşümünün, çevreye uyumun etkili ve güvenilir bir yol gösterici olduğunu ifade etmektedir.

Somut bir ifade olarak gibi görülse de vizyon, ayakları yere sağlam basan ve analizlere dayanması gereken bir kavramdır. Vizyonda örgütün geleceğine ilişkin hayaller kurulurken gerçekçi bir yaklaşım sergilenmelidir. Örgütsel amaç ve hedeflere ışık tutması gereken vizyonun, geleneksel ekonomilerde paydaşların çabaları yönünde hareket etmesi gerekmektedir (Hızıroğlu vd., 2018:106).

4.1.3. Değerler

Kelime anlamıyla değer; nesnelerin, olayların, toplumların, insanların neyin doğru ve istenilen olduğuna dair soyut ve ortak ölçüler olarak ifade edilmektedir. Değerler, davranışları, düşünce biçimlerini, olaylar ve durumlar karşısındaki tepkileri belirleyen özelliklerdir. Örgütsel değerler, kararların alınmasında ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde sınırları belirleyen kriterlerdir (Kılıç, 2010:83). Bir örgütün temel değerlerini meydana getirmek stratejik yönetim için önemlidir. Çünkü örgütün kurumsal kimliğinin arka planında değerler bulunmaktadır (Çetin, 2009:100).

Örgütsel çıktıların elde edilmesi için temel değerler, faaliyetleri uygun hale getirmektedir. Temel değerler; kişilere, süreçlere ve performansa yönelik olarak uygulanmaktadır. Ayrıca örgütün çalışma felsefesi, değerler, ilkeler ve standartlar ile çalışanların benimsedikleri inançlara ve değerlere önem verilir (Kalkınma Bakanlığı, 2018:36).

4.1.4. Amaçlar

Amaç, varılmak istenilen, beklenilen, gerçekleştirilmek istenen durumu ifade etmektedir. Örgütlerin başarılı olması için yol gösterici, doğru ve etkin bir amaç oluşturmak ve bunlara gerekli özeni göstermek gerekir. Ayrıca amaçlar, faaliyetlerde ulaşılmak istenilen sonuca işaret ederek, ölçülebilir ve motive edici olmalıdır (Koçel, 2013:117). Amaçların belirlenmesi, örgütün sahip oldukların kaynağın etkin kullanımı, önceliklerinin belirlenmesi ve bunların örgüt üyeleri tarafından benimsenerek sorumluluklarını geliştirmesini sağlar. Dolayısıyla sorumluluğu gelişen üyelerin performansları etkin bir şekilde yönetilir (Oracle, 2012).

Amaçların belirli özellikleri bulunmaktadır. Öncelikler amaçlar belirlenmiş zaman dilimlerinde gerçekleştirilmesi gerekir. Amaçlar, örgütün

ulaşmayı hedeflediği sonuçların kavramsallaştırılmasıdır. Soyut ve somut, maddi ve manevi, insanî veya sosyal nitelikleri bulunmaktadır. Örgütün vizyonu ve misyonu ile uyum içerisinde olmalıdır. Örgüt üyelerini motive edebilir bir yapıda olmalıdır (Akdemir ve Küçükaltan, 2012:55).

4.1.5. Politika

Politika kavramı, uygulamalar ile ilgili ilkelerin ve kuralların tamamını oluşturmaktadır. Politika, tanımlanmış ve bilgiler ile donatılmış olan ve belirli bir ortamda verilen ve süreklilik ifade eden kararları belirtmektedir. Politikaların stratejik yönetimdeki yeri yönetim kademelerinde ortaya koyduğu prensiplerdir (Mert, 2020:44).

Bir diğer tanıma göre politika; örgütü amaçlarına yönlendirecek strateji ve yaptığı faaliyetleri ile uyumlu, genelde değişmeyen olay ve durumlar ile ilgili alınması gereken kararlara rehberlik eden, örgüt üyelerine takdir hakkı tanıyan bir yol olarak tanımlanmıştır (Ülgen ve Mirze, 2018:15).

İlkeler ve kurallar dizileri, yorumlara olanak vermedikleri için politikalar katı bir şekilde uygulanan çarelerdir. Bu açıdan politikalar taktiklere benzer. Politikalar uzun dönemli hedefleri ifade ederken taktikler kısa süreli amaçlardan oluşmaktadır (Eren, 2013:22).

4.1.6. Stratejik Planlama

Planlar, bireyleri hedefe doğru götüren yol olarak tanımlanmaktadır. Strateji ise uzun süreli amaçlar ve seçimleri içinde barındırır. Planlar, stratejilerde belirlenen amaçlara ulaşmak için kullanılan yolların belirlenmesiyle neyin nasıl ve ne şekilde yapılacağını kararır. Planlar, yazılı olarak hazırlanmış bir öngörü iken, strateji örgüt yöneticilerinin örgüt için işlerdeki hayallerinde var olabilir. Stratejiler yazılı hale dönüştüğünde stratejik planlama meydana gelmektedir (Sevinç, 2014: 229).

Stratejik planlama, örgütün varlık nedenini ortaya koyan, kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayan bir disiplindir. Söz konusu kavram, örgütteki lideri planlı düşünmeye iterek, işgörenlerin kaynakları verimli kullanmasını, örgütün belirsizlik ortamındaki gelişmelere karşı hazırlıklı olmasını, örgütteki çalışmaların hedefler doğrultusunda yapılmasını sağlamaktadır (Benli ve Yıldırım, 2020:112).

Immordino (2016:35) stratejik planlamayı, hareketli bir iş ortamında örgütsel yönelimleri belirleyen ve uygun olarak mihenk noktaları da bu iş sürecine katan bir liderlik aracı olarak tanımlamıştır. Ayrıca stratejik

planlama, gelecekte ulaşılacak istenilen hedefleri bütçe ve zaman unsurlarını da dahil edecek şekilde planlamaktır (Gülbüz vd., 2019:642).

4.2. Stratejik Yönetim Süreci

Stratejik yönetim, yönetim kavramı gibi belirli süreçler ile faaliyet gösteren bir kavramdır. Stratejik yönetimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi süreçlere bağlıdır. Stratejik yönetim süreci, örgütün yaşamını devam ettirebilmesi ve rekabet ortamında üstünlük sağlayabilmesi için bilgilerin toplanması, analiz edilmesi, bununla ilgili kararların alınması ve uygulanması olarak ifade edilmektedir. Teknolojinin ve dünyanın sürekli geliştiği bir ortamda stratejik yönetim sürecini uygulamak örgütlere başarı sağlarken bu süreçten yoksun kalmak örgütleri başarısızlığa itmektedir (Ülgen ve Mirze, 2018:44).

Ülgen ve Mirze (2018), stratejik yönetim sürecini çeşitli evrelere ayırmıştır. İlk olarak stratejik bilincin belirlenmesiyle başlayan süreç stratejistlerin seçimi ve onlara bir görev dağılımı yapılmasıyla devam etmektedir. Ardından stratejik analizde örgütün iç ve dış çevre analizi yapılmaktadır. Daha sonra misyon, vizyon, amaç ve hedefler belirlenerek stratejik yönlendirme evresi tamamlanmaktadır. Temel ve alt stratejiler ile birlikte strateji oluşturma evresinden sonra uygulama ve kontrol evreleri ile süreç tamamlanmaktadır.

Stratejik yönetim süreci, örgütlerin geleceğe yönelik hedeflerinin belirlenmesinde önemli bir yönetim tekniğidir. Örgütlerin hedeflerine ulaşmasının yanı sıra gerekli faaliyetlerin tespit edilmesine olanak sağlamaktadır. Süreç; misyon, vizyon, strateji unsurlarını içermekte olup, çevre analizleri yapıldıktan sonra stratejik uygulamalar yapılmaktadır (Demirtaş, 2013:209).

Genel olarak stratejik yönetim süreci, örgüt stratejilerinin geliştirilmesi, uygulanması ve kontrol edilmesi süreçlerinden oluşmaktadır (Kaya, 2010:22). Başlangıcını stratejik planlama faaliyetlerinin oluşturduğu süreç stratejilerin uygulanması ile devam etmektedir. Sürecin içerisinde örgütün hedeflerine ulaşıp ulaşmadığı ölçülerek örgütün performansı konusunda geri bildirimler alınır ve bu geri bildirimler stratejik planlamaya kaynak oluşturmaktadır (Bay vd., 2016: 1409).

5. YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİNİN STRATEJİK YÖNETİM DÜZEYİNDE ETKİLERİ

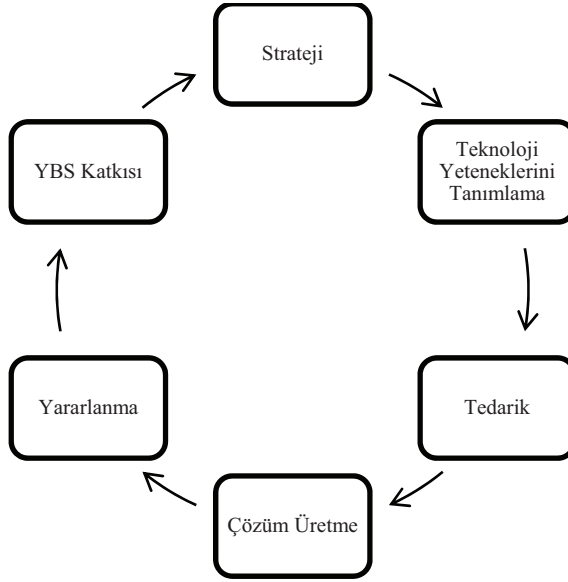
Günümüzde hem örgütler açısından hem de bireyler açısından teknolojinin önemi istisnasız çok büyüktür. Bireyler günlük yaşantılarında teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmakta ve bu duruma örgütler kayıtsız kalamamaktadır. Çağımızda büyük ölçekli örgütlerden küçük ölçekli örgütlere kadar hemen hepsi teknolojiyi bir şekilde kültürü içerisine dâhil etmiştir. Bu durum, her geçen gün artarak devam ederken yeni durumlar ortaya çıkarmaktadır. Bu durumlardan bir tanesi de stratejik yönetim ile teknolojinin ortak ilişkisidir. Bir örgüt faaliyetlerini gerçekleştirirken yönetim faaliyetlerinin yanı sıra varlığını sürdürme, rekabet ortamında rakipleriyle mücadele etme, uzun dönemli kararlar alma gibi konularda stratejik yönetim faaliyetini kullanmaktadır. Dolayısıyla stratejik yönetimi etkin ve verimli bir şekilde sağlamanın bir yolu da teknolojiden geçmektedir. Örgütler için teknolojik işler bilişim sistemlerinin örgüt içerisinde kullanılmasına ve devamlılığının sürdürülmesine bağlıdır. Var olanı gözden geçirme araştırması olan bu çalışmada bilişim sistemlerinin stratejik yönetim düzeyinde etkili bir şekilde açıklanmasının kaynak temelli yaklaşım olduğu kanaatine varılmıştır.

Kaynaklar, örgütlere rekabet avantajı sağlayan önemli faktörlerdendir. Örgütler, kendi kaynaklarını etkin ve verimli bir şekilde kullanmaya çalışırken rakiplerinin de kaynaklarını stratejik olarak anlaması gerekir. Kaynak temelli yaklaşım örgütler için rekabet ortamında bir yol haritası çizerek rehber niteliği taşımaktadır (Yalçın, 2010:63). Kaynak temelli yaklaşımın, ilk olarak Penrose (1959) ve Rubin (1973)'in araştırmalarına dayandığı ifade edilmektedir (Breznik, 2012:256). Yaklaşım genel olarak endüstri örgütlerinin üzerine yoğunlaşmış olup, diğer iş örgütlerinde de uygulanmasında bir sakınca görülmemiştir. Çünkü araştırmacıların savunduğu üzere örgütler, yaşamlarını devam ettirmek için sürekli büyümeye ihtiyaç duymaktadırlar. Örgütlerin yönetsel bir çatı altında toplanmış çeşitli kaynaklar olduğunu ifade eden araştırmacılar bir örgütün fiziksel kaynaklarının fabrika, makine, hammadde vb. şeylerin oluşturduğunu dile getirirken insan kaynaklarını ise işçi, memur, teknik eleman, nitelikli/niteliksiz işgücü olduğu savunmuşlardır (Akdede ve Turan, 2008:6). Barney (1991) ise örgüt kaynaklarının üç kategoriden ibaret olduğunu savunmuştur. Açıklanan bu iki kategorinin dışında üçüncü kaynak

olarak organizasyonel kaynakların yani bir örgütteki planlamanın, raporlama sisteminin, kontrol ve eşgüdümlemenin var olmasıyla sürecin tamamlanacağını ifade etmiştir. Kaynak temelli yaklaşım, örgütlerin sahip olduğu yetenekleri ve kaynakları ifade eder. Bir örgütün rekabet üstünlüğü sağlayabilmesi, yüksek kâr elde edebilmesi geçmişte olduğu gibi sadece klasik rekabet etme unsurlarıyla değil stratejik olarak belirtilen kaynak ve yeteneklere bağlıdır. Bu kaynak ve yeteneklerin rakipler tarafından taklit edilip kullanılamaması yaklaşımın temelini oluşturmaktadır (Barca ve Esen, 2012:104).

Barney (1991), örgütlerin mevcut kaynaklarının rekabet üstünlüğü sağlaması için bazı özelliklere sahip olması gerektiğini öne sürmektedir. Bunlar; kaynakların değerli olması, az sayıda bulunması, taklit edilememesi ve yerine başka bir şeyin konulamamasıdır. Bu özellikler örgütün etkinliğini ve verimliliğini artırmakla birlikte örgütü piyasada eşsiz bir konuma getirebilir. Kaynak temelli yaklaşımın temelinde bir örgüt dinamik yetenek perspektifine göre şekillenmektedir. Yaklaşım, örgütün ayırt edici kaynakları üretme, toplama, dönüştürme, birleştirme ve kullanma kabiliyetine bağlıdır. Rekabet avantajı örgütlere bu yollar ile sağlanabilir (Akturan vd., 2018:40).

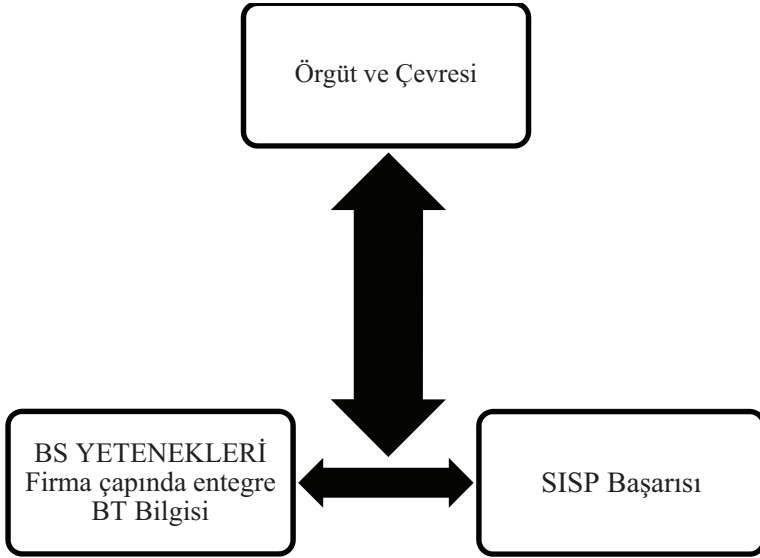
Kaynak temelli yaklaşımın amacı geçmişte olduğu gibi günümüzde de örgütlere fayda sağlamaktır. Bunu yaparken bilişim sistemlerini kendine kilometre taşı edinen yaklaşım, içerisinde bulunan unsurlar sayesinde hem yönetim bilişim sistemleri ile hem de stratejik yönetimle doğrudan ilgilidir. Çağımızda her gün yenilenen teknoloji kaynakları örgütleri, kaynaklarını etkin kullanımına ve bunları kullanırken stratejik düşünmeye itmektedir. Şekil 2'de Peppard ve Ward (2004), bilişim sistemlerinin kaynak temelli yaklaşım ile ilişkisini ortaya koymaktadır.

Şekil 2. Yönetim Bilişim Sistemleri Yeteneklerini Konumlandırma Modeli

Kaynak: (Peppard ve Ward, 2004)

Araştırmacılar geliştirdikleri bu modelde eldeki kaynakların nasıl etkin ve stratejik kullanılacağını değerlendirmektedir. Özellikle strateji aşamasında bilişim teknolojileriyle fırsatları belirleyip bu fırsatları iş stratejisi olarak kullanmanın örgüte yarar sağlayacağını, tanımlama yeteneği oluşturarak örgütün yönetim bilişim sistemleriyle bir ilişki ağı içerisinde çalışacağını ifade etmişlerdir. Yönetim bilişim sistemleri katkısı faktöründe örgütün bilişime ve sisteme yaptığı yatırımın süreç içerisinde iş stratejisine dönüşebileceğini belirtmişlerdir. Teknoloji yeteneklerini tanımlamada ise stratejinin uygulanmasını sağlayacak kaynakların planlamasının yönetim bilişim sistemleri sayesinde olacağını ileri sürmektedirler (Peppard ve Ward, 2004:177). Bir başka araştırmada ise yönetim bilişim sistemleri stratejik olarak ele alınmıştır. Khani ve arkadaşlarının (2011:35) yaptığı çalışmada kaynak temelli yaklaşım bağlamında değerlendirilen yönetim bilişim sistemleri ve stratejik yönetim ilişkisi Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Bilişim Sistemleri Yetenekleri, Stratejik Bilişim Sistemi Planlama (SISP) Başarısı ve Düzenleyici Faktörler Modeli

Kaynak: (Khani vd., 2011:35)

Şekil 3'te görüldüğü gibi Khani ve arkadaşları (2011:35) örgütü insan, iş ve teknik şeklinde boyutlandırmıştır. Bu modelde stratejik bilişim sistemlerinin planlanmasını başarısı örgüt düzeyinde yönetim bilişim sistemleri ile stratejik yönetimin işbirliği içerisinde olmasına bağlıdır. Hem çevresel hem de örgütsel faktörler dikkate alınarak modelden olumlu sonuçlar alınabilir.

Modeller dikkate alındığında yönetim bilişim sistemlerinin stratejik yönetim düzeyinde birçok etkisinin bulunduğu görülmektedir. Teknolojinin hızla ilerlediği çağımızda birçok işletme bu duruma kayıtsız kalamamakta ve bu sistemleri stratejik bir şekilde kullanarak başarısını artırmayı hedeflemektedir. Alanında uzman yöneticiler ve bilişim teknolojileri sorumluları, örgütün stratejik anlamda risklerle karşı karşıya kalacağı önemli bölümlerin çalışanlarıdır. Buna rağmen amacına uygun yönetilen bu bölümler iş birliği içerisinde çalıştığında başarı kaçınılmazdır.

Yönetim bilişim sistemleri içeriği itibarıyla strateji geliştirmeye yatkın bir sistemdir. Dolayısıyla örgütlerde stratejiler geliştirilirken yönetim bilişim sistemleri ile ortak hareket edilmesi meydana gelecek problemleri ortadan kaldırmıştır. (Smith vd., 2007:50). Örgütler sadece bu iki bölüm arasında değil aynı zamanda diğer fonksiyonlar arasında da koordinasyon kurmalıdır.

Teknolojik ağ sistemlerinin bir arada uyumlu şekilde çalışması geleceğe dönük hedeflerin gerçekleştirilmesi adına önem arz etmektedir.

Bir diğer taraftan Endüstri 4.0 devriminin getirmiş olduğu yenilikleri örgütler açısından göz ardı etmek mümkün değildir. Bu yenilikler örgütlere stratejik yönetimde, strateji oluşturma, stratejik kararlar alma, stratejik planlar oluşturma açısından büyük avantajlar sağlamaktadır. Örneğin, Endüstri 4.0'ın bir ürünü olan bulut bilişim sayesinde, örgütün istediği her bilgiye her yerde, her türlü bilgi iletişim sistemlerini kullanarak ulaşması mümkündür. Dolayısıyla bulut bilişim, yer ve mekan fark etmeksizin stratejik bir avantaj sağlamaktadır (Henkoğlu ve Külcü, 2013:64). Bulut bilişimin sağlanamadığı zamanlarda devreye giren sistem ise büyük veridir. Büyük veri, veri saklama anlamına gelmektedir. Örgütlerin teknolojileri ile işlenmesi mümkün olmayan çeşitli ve karmaşık verileri ifade etmektedir (Tübitak, 2016). Büyük veri, tek bir sunucuya sığmayan bütün bilişim teknolojilerini kapsamaktadır. Bu veriler bilinen yollardan farklı bir şekilde analiz edilirken, örgütün gizli bilgi kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu veriler stratejik açıdan önem taşımaktadır (Çiğdem ve Seyrek, 2015:46).

Teknolojik sistemlerin stratejik yönetimde kullanılması önemli olduğu gibi bu sistemlerin korunması da stratejik açıdan önem taşımaktadır. Bilgi güvenliği sağlama açısından süreçler, dokümanlar, politikalar için fiziki ve teknolojik güvenlik önlemleri gerekmektedir. Örgüt içi veya örgüt dışı fiziki veya ağlar üzerinden gerçekleşebilecek saldırılara karşı örgüt yöneticileri ve bilişim teknolojileri uzmanları bu konuda titiz davranarak örgütü bu tehlikelerden koruması gerekmektedir (Aksu, 2011:163).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşen dünyada teknoloji hızla gelişerek sınırlar ortadan kalkmış ve örgütler bu değişime ayak uydurmak zorunda kalmışlardır. Geçmişte bilişim teknolojileri kısıtlı imkânlarla hem bireylere hem de örgütlere fayda sağlamaya başlamıştır. Rekabetin her dönemde şiddetli bir şekilde gerçekleştiği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda bilişim teknolojileri uzmanları, teknoloji firmaları, ülkeler bu sistemleri geliştirmeye devam etmişlerdir. Geçmişten günümüzde gelindiğinde yönetim bilişim sistemleri örgütler için bütünleşmiş bir sistem olmuş ve hızla gelişen teknolojiyle beraber akıl almaz olaylar gerçekleşmiştir. Stratejik yönetimin çok önemli olduğu günümüzde bilişim sistemleri hem çevre hem de örgüt bünyesinde etkili ve verimli çalışmalar yapmışlardır. Bütün bu çalışmaların sonucunda

günümüzde hala aynı hızla devam eden teknoloji sayesinde yönetim bilişim sistemleri gelişerek ve değişerek varlığını sürdürmektedir.

Stratejik yönetime bakıldığında bir örgütün hedeflerine ulaşmasını sağlayacak kararların alınması, uygulanması ve değerlendirilmesini sağlayan bir kavramdır. Dolayısıyla stratejik yönetim örgütlerin bütün bölümleri ile koordinasyon ve iletişim halinde bulunan bir olgudur. Başarıyı yakalayan örgütlerin genelinde bu görülmektedir. Ayrıca çalışmada özellikle vurgusu yapılan teknolojinin her gün katlanarak gelişmesi ve değişmesi, bir örgütün hem ulusal hem de uluslararası arenada rekabet edebilmesi için en temel şartlardan birisidir. Bunun sonucunda stratejik yönetim ile yönetim bilişim sistemlerinin ilişki içerisinde olması kaçınılmaz bir durumdur. Öte yandan dördüncü sanayi devrimi ile birlikte birçok bilişim sistemleri yeteneğinin ortaya çıkması örgütlerin stratejik düşünme becerilerini artırmaya neden olmuştur. Artık örgütler sadece kendi stratejik hamlelerini değil aynı zamanda rakip firmaların stratejik hamlelerini de öngörmek durumundadır.

Sürekli artan rekabet ortamı, stratejik yönetim biriminin liderleri için karar almada bir zorluk meydana getirmektedir. Bu karar alma mekanizmalarının doğru ve etkili bir şekilde işleyebilmesi için yönetim bilişim sistemleri yöneticilerinin doğru ve etkili bilgiler aktarması gerekmektedir. Bunun yolu örgüt içerisindeki sağlam bir koordinasyondan geçmektedir. Dolayısıyla yönetim bilişim sistemlerinin etkili bir şekilde kullanılması örgütün güncel ve yenilikçi bir teknolojik alt yapıya sahip olması gerekir. Stratejik düşünme becerisine sahip olan ve geleceğe dönük hedefleri sağlam olan örgütlerin en önemli felsefesi, teknolojiye olan yatırımdır. Örgüt yararına olan teknolojiye sahip olmak, rekabet ortamında bir adım önde başlamanın habercisidir.

Bir gözden geçirme çalışması olma sınırlılığına sahip olan bu araştırmada, örgütlerde yönetim bilişim sistemlerinin stratejik yönetim düzeyinde etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda özellikle sayısal verilerin önemli olduğu iki kavramın nitel olarak araştırılmasının örgüte fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Nicel olarak yapılacak çalışmaların ise yapılmış olan çalışmalardan ziyade güncel teknoloji takip edilerek stratejik yönetim ile olan ilişkisi veya etkisi araştırılabilir. Yönetim bilişim sistemlerinin stratejik yönetim etkisi veya iki kavram arasındaki ilişkinin, örgütün diğer süreçlerine etkisi, örgüt yapısına etkisi, diğer bölümlere etkisi öneri olarak sunulabilir. Ayrıca bütün bu sistemlerin örgütlerde kullanılmasının kamuda yarattığı etki ve devlet ile olan ilişkiler araştırılabilir. Yapılacak çalışmalar örgütlerin mevcut durumun

ölçebileceği gibi örgütlerin bu çalışmaların sonucuna göre kendilerini şekillendirebileceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akdede, S. H. & Turan, A. H. (2008). Bilişim sistemlerinin kobi'lerin performansına etkileri: kaynak temelli yaklaşım ile denizli ilinde ampirik bir uygulama, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 63 (4), 1-28.
- Akdemir, A. & Ulukan, C.İ. (2012). Stratejik yönetim, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Akkuş, B. & Alevok İzci, N. (2018). Sistem yaklaşımı, kavramları ve yönetim, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (2018), 223-237.
- Aksu, H. (2011). BT yöneticisinin el kitabı- kurumsal bilişim olgunluk modeli, İstanbul: Pusula Yayın No: 235.
- Aktaş, K. (2015). Uluslararası işletmelerde stratejik yönetim, Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2 (1), 1-19.
- Akturan, A., Günsel, A. & Mutlu, H. (2018). İşletmelerde bilgi teknolojileri (BT) yetenekleri kavramı, önemi ve BT yeteneklerin geliştirilmesi üzerinde rol oynayan faktörler, Uluslararası Turizm, İşletme, Ekonomi Dergisi, 2(1), 37-45.
- Alan, H. (2019). Disiplinler arası bir bilim dalı olma yolunda yönetim bilişim sistemleri ve işletme enformatiğinin temelleri, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (2), 69-92.
- Al-Mamary, Y. H. S., Shamsuddin, A. & Nor Aziati, A. H. (2014). The role of different types of information systems in business organizations: A review. International Journal of Research, 1(7), 1279-1286.
- Avgerou, C. (2011). Information systems development and management. london: University of London International Programmes.
- Aytekin, A., Erdoğan, Y. & Kavalcı, K. (2016). Yeni bir iş modeli: muhasebe alanında bulut bilişim, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 16, (Özel Sayı), 46-62.
- Barca, M. & Esen, Ş. (2012). Rekabet avantajı sağlama ve sürdürmede stratejik yaklaşımlar, E-Journal of New World Sciences Academy. 7 (2), 89-107.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage, Journal of Management, 17 (1), 99-120.

- Bay, M. & Akpınar, S. (2016). Yönetim bilgi sistemlerinin stratejik planlamaya etkisi ve bir uygulama, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4 (12), 357-364.
- Bay, M., Akpınar, S. & Yılmaz, R. (2016). Stratejik yönetim süreci içinde sektör rekabet analizi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9 (42), 1409-1415.
- Baykal, T. (2018). Örgütlerde etkinlik ve etkililik için stratejik yönetim ve stratejik planlama, Social Sciences Research Journal, 7(2), 151-160.
- Benli, H. & Yıldırım, A. (2020). Ortaokulların stratejik planlarının incelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 53, 111-136.
- Bıçer, E.B. (2018). Sağlık kurumları yöneticilerinin stratejik yönetim tekniklerine bakış açılarının ve yaklaşım tarzlarının belirlenmesi: Sivas ili örneği, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 16 (4), 405-427.
- Breznik, L. (2012). Can information technology be a source of competitive advantage, Economic and Business Review, 14 (3), 251-269.
- Christauskas, C. & Miseviciene, R. (2012). Cloud computing based accounting for small to medium sized business, Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics, 23 (1), 14-21.
- Collier, P. M. (2009). Fundamentals of risk management for accountants and managers, Tools and Techniques, Elsevier Ltd, Burlington, USA.
- Çetin, S. (2009). Vizyon yönetimi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22, 95-103.
- Çiğdem, Ş. & Seyrek, İ.H. (2015). İşletmelerde büyük veri uygulamaları: bir literatür taraması, 2. Ulusal Yönetim Bilişim Sistemleri Kongresi, Erzurum.
- David, R. F. (2011). Strategic management: concepts & cases, 13th Edition, Pearson Education, Inc. Publishing as Prentice Hall, Ch 1-2. New Jersey, USA.
- Demirtaş, Ö. (2013). Havacılık endüstrisinde stratejik yönetim: swot analizi ile durum değerlendirmesi, NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2 (2013), 207-226.
- Dinçer, Ö. (2013). Stratejik yönetim ve işletme politikası, Alfa Yayınları, İstanbul.

- Dinçer, S. E. (2011). Stratejik planlama ve veri zarflama analizinde etkinlik ölçümü. 1. Baskı. Der Yayınları.
- Elitaş, C. & Özdemir, S. (2014). Bulut bilişim ve muhasebede kullanımı, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi 16(2), 93-108.
- Eren, E. (2013). Stratejik yönetim ve işletme politikası, İstanbul, Beta Basım.
- Ertek, G. & Aba, B. (2012). Lojistik bilişim sistemleri (logistics information systems), uluslararası lojistik, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:1593. Eds. Bülent Çatay ve Gürkan Öztürk.
- Fırat, S.Ü. & Fırat, O.Z. (2017). Sanayi 4.0 devrimi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme: kavramlar, küresel gelişmeler ve Türkiye, Toprak İşveren Dergisi, 114, 10-23.
- Godfrey, R. (2016). Strategic management: a critical introduction. Oxon: Routledge.
- Gómez, G. H., Arango Serna, M. D. & Oltra Badenes, R. F. (2010). Evolution and trends of information systems for business management: the M-Business. A Review. Dyna, 77(163), 181-193.
- Güleş, H. K. (2002). Sanayi işletmelerinde bilişim sistemleri kullanımı: sorunlar, beklentiler ve çözüm önerileri, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2 (3), 93-114.
- Güleş, H.K. & Özata, M. (2005). Sağlık bilişim sistemleri, 1. Baskı, Nobel Yayın.
- Gürbüz, G. F., Ergun, H. S., Dülger Taşkın, M. & Samur Teraman, S. G. (2019). Stratejik planların söylemleri: üniversiteler arasındaki kurumsal eşiçimselliğin keşfi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2), 639-665.
- Güven, A. (2014). Kamu yönetiminde geleceğin inşasında stratejik bakış. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 2(2), 63-80.
- Henkoğlu, T. & Külcü, Ö. (2013). Bilgi erişim platformu olarak bulut bilişim: riskler ve hukuksal koşullar üzerine bir inceleme, Bilgi Dünyası, 14 (1), 62-86.
- Henkoğlu, T. & Şerefoğlu, H. (2019). Yönetim bilişim sistemleri bölümü öğretim programlarının bilgi yönetimi açısından değerlendirilmesi, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 9(3), 587-602.

- Hızıroğlu, M., Karaköse, M. A. & Cengiz, S. (2018). Büyükşehir belediyelerinin stratejik planlarının içsel tutarlılık açısından değerlendirilmesi, *Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 101-124.
- Immordino, K. M. G., Ralph, A., Ruben, B. D. & Tromp, S. (2016). Evaluating the impact of strategic planning in higher education. *Educational Planning*, 23(1), 35-48.
- İraz, R. & Zerenler, M. (2008). Turizm işletmelerinde yönetim bilişim sistemleri kullanımının yönetsel kararlar üzerindeki etkisi, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8 (15), 375-391.
- Kalkınma Bakanlığı. (2018). Kamu idareleri için stratejik planlama kılavuzu. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Karaçuha, E. & Pado, G. (2018). Dijital inovasyon stratejisi yönetimi, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 118-130.
- Kaya, İ. (2010). Konaklama işletmeciliğinde stratejik yönetim süreci: kavramsal bir yaklaşım, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12 (18), 27-35.
- Khani, N., Nor, Md. K., Hakimpour, H., Bahrami, M. & Salavati, S. (2011). IS/IT capability and strategic information system planning (sisp) success, *International Journal of Managing Information Technology*, 3 (3), 28-37.
- Kılıç, M. (2010). Stratejik yönetim sürecinde değerler, vizyon ve misyon kavramları arasındaki ilişki, *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 2 (2), 81-98.
- Koçel, T. (2014). İşletme yöneticiliği, 14.baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Kotter, J. P. (2012). *Leading change*. Boston, Massachusetts: Harvard Business Review Press.
- Kulatilaka, N. & Venkatraman, N. (2001). Strategic options in the digital era. *Business Strategy Review*, 12(4), 7-15.
- Laudon, K. C. & Laudon, J. P. (2012). *Management information systems: Managing the digital firm* (Twelfth edition). United States of America: Prentice Hall.
- Mainardes, E. W., Ferreira, J. J., & Raposo, M. L. (2014). Strategy and strategic management concepts: are they recognised by management students? *Business Administration and Management* 17(1), 44-45.

- Markus, M. L. & Loebbecke, C. (2013). Commoditized digital processes and business community platforms: new opportunities and challenges for digital business strategies. *MIS Quarterly*, 37(2), 649-652.
- Mert, G. (2020). Kurumların stratejik yönetim süreçlerinde dijitalleşmenin rolü, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(22), 41-58.
- Miman, M., Yoğun, A. E. & Önel, Y. E. (2016). Yönetim bilgi sistemleri kullanım özellikleri arasındaki ilişkiler: Lojistik sektörü üzerine bir çalışma. *Akademik Bakış Dergisi*, (54), 161-173.
- Mutugu, E. (2019). Etkin okul yönetimi sürecinde akademik yöneticilerin yönetim bilişim sistemleri kullanımına yönelik görüşleri, yüksek lisans tezi, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Nickols, F. (2016). Strategy: definitions & meanings. https://nickols.us/strategy_definitions.pdf adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 01.05.2020).
- Numanoğlu, N., Eynehan, M. E., Nikelay, G. M. & Aksoy, E. (2016). Türkiye'nin küresel rekabetçiliği için bir gereklilik olarak sanayi 4.0, gelişmekte olan ekonomi perspektifi, *İstanbul: Tüsiad: Yayın No: 576*.
- Oracle. (2012). Goal setting: a fresh perspective. Oracle White Paper.
- Özdaşlı, K. & Kandemir, H. (2016). Dağcılık sporunun stratejik bilince etkisi: Bir tırmanış senaryosu üzerinden değerlendirme. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1,131-145.
- Pearce, J. A., & Robinson, R. B. (2015). Stratejik yönetim, geliştirme, uygulama ve kontrol (Çev: M. Barca). Ankara: Nobel Yayınları.
- Peppard, J. & Ward, J. (2004). Beyond strategic information systems: towards an is capability, *Journal of Strategic Information Systems*, 13, 167-194.
- Sakin, U. (2018). Stratejik yönetimin kamuda uygulanması: türkiye'de yaşanan on sorun, *Strategic Public Management Journal*, 4 (7), 83-97.
- Saygılı, D. D. (2014). Stratejik planlama: merkezi kamu idarelerinde stratejik planların uygulama etkinliğinin artırılması, uzmanlık tezi, Ankara: Kalkınma Bakanlığı Kurumsal ve Stratejik Yönetim Dairesi Başkanlığı.
- Sevinç, B. (2014). Strateji kavramı ve örgütlerde bir yönetim ilkesi olarak kullanılması, *Türk İdare Dergisi*, 479, 213-242.

- Smith, H. A., McKeen, J. D. & Singh, S. (2007). Developing information technology strategy for business value, *Journal of Information Technology Management*, 18 (1), 49-58.
- Surwade, D. (2016). Management information systems and its application in business decision making. *International Journal on Recent and Innovation Trends in Computing and Communication*, 4(8), 201-203.
- Şahin, Ş. (2014). Bilişim sistemleri uygulamalarının işletme performansına etkileri, *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (6), 43-56.
- Şimşek, M. Ş & Çelik, A. (2011). Yönetim ve organizasyon, Eğitim Akademi, 13.Baskı, Konya.
- Tekin, M., Güleş, H. K. ve Öğüt, A. (2007). Değişim çağında bilgi yönetimi (4. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tuncay, T. (2005). İnsan hizmet örgütlerinin yönetiminde bilişim sistemleri, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 16(1), 125-146.
- Uğur, N. G., Okursoy, A. & Turan, A. H. (2016). Türkiye'de yönetim bilişim sistemleri eğitimi ve yetkinlik alanı değerlendirmesi, *İşletme Bilimi Dergisi*, 4 (1), 111-122.
- Ülgen, H. ve Mirze, S. K. (2018). İşletmelerde stratejik yönetim. Beta Yayınları, 9. Baskı.
- Yalçın B. (2010). Kaynak avantajı kuramı üzerine kavramsal bir bakış, *Business and Economics Research Journal*, 1 (2), 63-71.
- Yalçın, İ., Şeker, M. & Bayram, A. (2014). Yöneticilerin kişilik özellikleri ve duygusal zekâları ile yönetim bilişim sistemleri kullanımları arasındaki etkileşimin tespitine yönelik bir araştırma, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 7 (13), 75-92.
- Yılmaz, O. K. (2019). Belediyelerde stratejik yönetim kapasitesinin geliştirilmesi: müdürlükler bünyesinde kullanılabilecek stratejik yönetim uygulamaları, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 11(21), 507-529.

YÖNETİM, STRATEJİ VE ORGANİZASYON ALANINDA BİLİMSEL TARTIŞMALAR

Editör
Dr. Şahin KARABULUT

Merkez

53. Sokak No: 29
Bahçelievler / ANKARA
Tel : (0 312) 223 77 73 - 223 77 17
Faks: (0 312) 215 14 50

Mağaza

Döğol Caddesi No: 49/B
Beşevler / ANKARA
Tel : (0 312) 213 32 82 - 213 56 37
Faks: (0 312) 213 91 83

info@gazikıtaβevi.com.tr • www.gazikıtaβevi.com.tr